

Slow rivers

Odgłosy natury

Turystyka obszaru przyrodniczego rzek San i Strwiąż.
Inwentaryzacja i strategiczne kierunki rozwoju

PL-BY-UA
2014-2020

PODKARPACKA

Regionalna
Organizacja
Turystyczna

EUROREGION
CARPATHIANS-UKRAINE

fot. Krystyna Sarnacka

Spis treści

Ogólna charakterystyka rzeki San	9
Inwentaryzacja terenowa Sanu	13
Górny San	13
San Środkowy	21
San nizinny	29
Propozycja szlaków do uprawiania powszechnej turystyki kajakowej	33
Sanok–Tyrawa Solna	33
Sanok–Tyrawa Solna – opis szlaku	34
Informacje praktyczne – noclegi	36
Szlak Dynów–Krasieczyn	37
Dynów–Stonne – opis szlaku	37
Stonne–Krasieczyn – opis szlaku	38
Informacje praktyczne – noclegi	42
Spływy flisackie galarami – Ulanów	47
Krzeszów–Nisko – opis szlaku	47
Informacje praktyczne – noclegi	49
Biura podróży i przedsiębiorstwa organizujące spływy kajakowe i pontonowe rzeką San	51
Udział osób z niepełnosprawnością	55
Propozycja nowych produktów turystycznych – San	57
Wnioski z inwentaryzacji Sanu	61
Ogólna charakterystyka rzeki Strwiąż	69
Inwentaryzacja terenowa rzeki Strwiąż	73
Propozycja nowych produktów turystycznych – Strwiąż	77
Wnioski z inwentaryzacji rzeki Strwiąż	79
Podsumowanie	81

fot. Piotr Pitula

San. Odgłosy natury

Audytor turystyczny

opracowanie:

Sławomir Gołąb

Maciej Nabożny

Waterteam

fot. Michal Lorenc

Tytułem *wstępu*

Rzeka San, płynąca na całej długości przez województwo podkarpackie, należy do najładniejszych i najbardziej atrakcyjnych turystycznie rzek w Polsce.

Przepływa przez tereny o zróżnicowanym charakterze pod względem budowy geologicznej, od górskich po typowo nizinne, co czyni turystykę wodną na Sanie wyjątkowo atrakcyjną na każdym odcinku biegu rzeki i zróżnicowaną pod względem trudności.

Województwo podkarpackie posiada wyjątkowe walory przyrodnicze. Funkcjonowanie Bieszczadzkiego Parku Narodowego, wielu parków krajobrazowych, licznych rezerwatów przyrody oraz obszarów Natura 2000 na całej długości Sanu sprawia, że turystyka wodna w połączeniu z turystyką przyrodniczą na obszarze Podkarpackiego może należeć do najbardziej atrakcyjnych w Polsce.

fot. Waclaw Kuzio

Ogólna charakterystyka *rzeki San*

San jest prawobrzeżnym dopływem Wisły o długości 457,76 km. Na odcinku 54 km jest rzeką graniczną między Polską a Ukrainą. Powierzchnia zlewni Sanu to 16 861 km² z czego 14 390 km² jej obszaru leży w Polsce a 2471 km² na Ukrainie. Źródło Sanu znajduje się na terenie Ukrainy na wysokości około 925 m n.p.m., na południowo-wschodnich stokach Piniaszkowego w Bieszczadach Zachodnich, w pobliżu miejscowości Sianki. Na granicy Polski i Ukrainy, przy monolicie granicznym 224, znajduje się źródło pierwszego lewego dopływu rzeki. Na tym znaku granicznym w 1996 roku zawieszono tablicę błędnie informującą, że jest to źródło rzeki. Tymczasem główne źródło Sanu znajduje się wyżej, około 300 m na południowy zachód od obelisku, w centrum śródleśnej polany, ok. 30 m od granicy z Polską.

Nazwa rzeki ma etymologię prawdopodobnie praindoeuropejską i oznacza 'wartki, bystry strumień'. W języku Galów san znaczyło właśnie 'rzeka'. Nazwy takie jak: Shannon (irl. Siannan), Sona, Seine i San mają wspólne pochodzenie. Według Witolda Tazyskiego nazwa rzeki ma swoje źródło w języku gockim, podobnie jak pobliskie Wiar i Strwiąż¹.

Od źródeł prawie po wylot z Karpat pod Przemyślem dolina Sanu przebiega zakolami. Na tym obszarze jest głęboka, wycięta w skałach fliszowych. San, płynąc wartkim nurtem, podcina zbocza doliny, w której odsłaniają się pionowo ustawione ławice piaskowców i łupków warstw krośnieńskich. Te same wytwory fliszowe, w postaci ostrych ławic skalnych przez miejscową ludność

¹ J. Strzelczyk, *Goci Rzeczywistość i legenda*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1984, s. 86.

foto. Waclaw Kuzlo

zwanych bredami, sterczą w korycie rzeki ponad taflą wody. Na odcinku górskim o rzeźbie rusztowej i względnej wysokości grzbietów 200–400 m San tworzy malownicze przełomy: między pasmem Otrytu a górą Tołstą, między Tworylnem a Rajskim oraz w Posadzie Leskiej – między Myczkowcami a Leskiem. Cechy charakterystyczne doliny Sanu to: strome zbocza z podcięciami skalnymi, osuwiska, rumowiska skalne i wysokie poziomy tarasowe z cokołem skalnym, na którym leżą żwiry rzeczne. Zasadniczy kierunek biegu Sanu, z południowego wschodu na północny zachód, ulega odchyleniom nie tylko w odcinkach przełomowych, lecz również w charakterystycznych zakolach, z których do największych należy zakole na wschód od Stuposian, między Dydiową a Smolnikiem (na południowy wschód od pasma Otrytu, a na północny wschód od Magury Stuposiańskiej). W górnym biegu San został spiętrzony dwoma zaporami: w Solinie oraz w Myczkowcach. Dzięki temu powstały dwa zbiorniki wodne, stanowiące zabezpieczenia przeciwpowodziowe dla terenów leżących poniżej zapór. Budowa zapór umożliwiła również utworzenie elektrowni wodnej Solina–Myczkowce. Dzięki zaporom nastąpił rozwój turystyki wodnej, zwiększający atrakcyjność turystyczną regionu.

Z Bieszczadów rzeka spływa na Pogórze Bukowskie. Między Leskiem a Sanokiem San płynie rozległą doliną, wypreparowaną w piaskowcowo-tupkowej serii fliszu. Nad jego prawym brzegiem, prawie równoległe do biegu rzeki, ciągną się Góry Słonne, w któ-

rych San tworzy przełom w rejonie Trepczy i Międzybrodzia. Dalej rzeka płynie na północ i na wschód między pogórzami Dynowskim i Przemyskim, prowadząc do Przemyśla, gdzie kończy się jej górski charakter. Odcinek ze Zwierzynia koło Myczkowiec do Przemyśla stanowi najbardziej atrakcyjny szlak kajakowy z najlepiej rozwiniętą infrastrukturą turystyczną, wodną oraz bazą noclegową. Na wschód od Przemyśla, na terenie tzw. Bramy Przemyskiej, San zatacza łuk na północ i ponownie, tym razem już ostatecznie, przyjmuje kierunek północno-zachodni. Na tym odcinku rzeka płynie Doliną Dolnego Sanu, stanowiącą część Kotliny Sandomierskiej. San zbiera liczne, niewielkie dopływy z Pogórza Dynowskiego i Płaskowyżu Kolbuszowskiego na zachodzie oraz z Płaskowyżu Tarnogrodzkiego i Równiny Biłgorajskiej na wschodzie. Na tym odcinku wielokrotnie zmienia się szerokość doliny Sanu – na ogół jest szeroka (do 10 km), wyścielona piaskami, pokryta łąkami i lasami łągowymi Puszczy Solskiej i Puszczy Sandomierskiej. Brzegi rzeki są wysokie i trudno dostępne, występują liczne zakola, mokradła oraz starorzecza. San często płynie tutaj długimi prostymi odcinkami, a jego tereny przybrzeżne są chronione wałami przeciwpowodziowymi. Uchodzi do Wisły na północny wschód od Sandomierza w okolicy Dąbrówki Pniowskiej.

Średni spadek doliny rzecznej Sanu na całej długości wynosi 1,44‰. Uwzględniając spiętrzenie rzeki w Solinie i Myczkowcach, spadek na poszczególnych odcinkach kształtuje się następują-

co: górny San – od ujścia potoku Negryłów do Procisnego (58,5 km) – 3,5‰, Procisne–Rajskie (30,5 km) – 3,8‰, odcinek środkowy – ze Zwierzynia do Przemyśla (158 km) – 0,95‰, dolny San – od Przemyśla do ujścia do Wisły (173 km) – 0,31‰.

Średni przepływ wody wynosi: w Przemyślu 50,8 m³/s, w Radomyślu 126 m³/s, natomiast maksymalna rozpiętość wahań stanów wody oscyluje w granicach od 8,6 m w Przemyślu do około 7 m w Radomyślu. San odprowadza do Wisły prawie 4 mln m³ wody rocznie. Średnia wyrównana temperatura wody wynosi w zimie 3,0°C, w lecie 15,8°C. San jest żeglowny na odcinku 90 km – od ujścia Wisłoka do ujścia do Wisły.

fol. Kamil Milewski

Inwentaryzacja *terenowa Sanu*

Górnym San

Sianki–Rajskie (89 km długości)

Możliwe jest przepłynięcie Sanu kajakiem już od ujścia potoku Negryłów (Sianki). Z uwagi na przygraniczny charakter rzeki na odcinku od ujścia potoku do miejscowości Żurawin oraz przebieg przez Bieszczadzki Park Narodowy (BdPN), koniecznym jest uzyskanie zgody Dyrekcji Bieszczadzkiego Parku Narodowego oraz Straży Granicznej na przepłynięcie tego odcinka. Dyrekcja BdPN dopuszcza obecnie spływy kajakowe od Tarnawy Niższej.

Organizacja spływu kajakowego w górnym odcinku Sanu, na trasie Tarnawa Niżna–Rajskie (65 km długości), jest możliwa w okresie wiosennych roztopów, przy wysokim stanie wody. Z uwagi na występujące w korycie rzeki liczne głazy, poprzeczne progi skalne oraz boczne ostrogi, spływ zalecany jest dla osób posiadających doświadczenie w spływach rzekami górskimi. Zalecane są kajaki jednoosobowe, którymi łatwiej manewrować, oraz właściwy ekwipunek kajakarza: kask ochronny na głowę oraz kamizelka asekuracyjna.

fot. Dorota Gmiterek

Odcinek Tarnawa Niżna–Rajski można podzielić na dwa etapy: 1) Tarnawa Niżna–Procisne (35 km długości), 2) Procisne–Rajskie (30 km długości). Szczegółowy opis trasy znajduje się w przewodniku *Błękitny San* wydanym w 2005 r. przez Podkarpacką Regionalną Organizację Turystyczną¹. Szlak wodny na tym odcinku nie jest oznakowany, opisane w przewodniku budowle techniczne (mosty, kładki) nie uległy zmianom.

W miejscowości Sękowiec, na 378 km szlaku, przed mostem po prawej stronie, znajduje się dogodny wyjście na brzeg oraz miejsce do odpoczynku czy biwaku. Czekają tam wiaty, toaleta oraz przygotowane miejsce do biwakowania. Powołany do życia w 2011 r. Leśny Kompleks Promocyjny Lasu Bieszczadzkiego umieścił tutaj tablice informacyjne z historią nieistniejących wiosek Krywe oraz Hulskie. Umieszczona jest także tablica informująca o jednym z nielicznych w Polsce, znajdującym się na terenie Rezerwatu Krywe, siedlisku węża Eskulapa. Rezerwat Krywe – o powierzchni 511,73 ha – utworzony został w 1991 r. Przedmiotem ochrony rezerwatu jest przełomowy fragment doliny Sanu pod pasmem Otrytu z wieloma interesującymi zbiorowiskami roślin oraz okazami rzadkich zwierząt. Do największych osobliwości należy wąż Eskulapa, gatunek klasyfikowany jako wymierający.

Rozpoczynając spływ w tzw. Worku Bieszczadzkiem, można przenoćować w hoteliku Bieszczadzkiego Parku Narodowego w Tarnawie Niżnej lub Ośrodku Edukacyjnym Lasów Państwowych w Muczmem. Wcześniejszy przyjazd umożliwi zapoznanie się z atrakcjami przyrodniczymi Bieszczadzkiego Parku Narodowego (BdPN) oraz Parku Krajobrazowego Doliny Sanu.

Bieszczadzki Park Narodowy (BdPN) oraz Park Krajobrazowy Doliny Sanu wchodzi, wraz z Cisniańsko-Wetlińskim Parkiem Krajobrazowym, słowackim Parkiem Narodowym Połoniny oraz leżącymi po stronie ukraińskiej: Użańskim Parkiem Narodowym i Nadszańskim Regionalnym Parkiem Krajobrazowym, w skład Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Karpaty Wschodnie.

Bieszczadzki Park Narodowy (BdPN) został utworzony w 1971 r. na obszarze 5 582,02 ha, a w 1999 r. objął swoim zasięgiem 29 201,06 ha terenów o nieocenionym znaczeniu przyrodniczym. Do wyjątkowych walorów parku należą:

- ▶ typowy dla tych gór krajobraz z charakterystycznym układem pięter roślinno-klimatycznych;
- ▶ naturalne biocenozy puszczańskie z fauną dużych ssaków roślinożernych i drapieżnych oraz licznymi populacjami

¹ M. Lityński, *Błękitny San*, Podkarpacka Regionalna Organizacja Turystyczna, Rzeszów 2005.

ptaków (w szczególności sów); występują tam niedźwiedzie brunatne, wilki, rysie, żbiki oraz żubry, ptaki drapieżne (orzeł przedni, orlik krzykliwy, trzmielojad), sowy (puchacz, puszczyki, sóweczka i włochatka), ponad to występują: orzechówka, krzyżodziób świerkowy, dzięcioł trójpalczasty oraz wysokogórskie ptaki, takie jak siwarnik oraz płochacz skalny;

▶ połoniny rozciągające się ponad górną granicą lasu, z cennymi zbiorowiskami i florą o subalpejskim i wschodniokarpackim charakterze; występują tam gatunki alpejskie, m.in.: zawilec narcyzowy, rdest żyworodny, turzycza skalna, widlicz alpejski, rojnik górski, leniec alpejski, a także gatunki świadczące o przynależności Bieszczadów do Karpat Wschodnich – endemity: jaskier karpacki, pszeniec biały, lepnica karpacka, tojad wschodniokarpacki, bukowiński oraz wiechowaty, a także goździk, kartuzek skalny i ostróżka wyniośta;

▶ małownicze doliny po dawnych wsiach zwane krainą dolin z torfowiskami wysokimi i półnaturalnymi łąkami, pastwiskami, ziółoroślami i szuwarami;

▶ bogata fauna zwierząt bezkręgowych z licznymi endemitami charakterystycznymi dla terenów wschodnio-południowych, karpacko-bałkańskich; występują tu przedstawiciele: jętek, chrzączków, muchówek oraz prostoskrzydłych.

Do najczęściej występujących gadów należą: jaszczurka zwinka, żyworódka oraz węże: zaskroniec zwyczajny, żmija zygzakowata i wąż Eskulapa. Płazy ogoniaste reprezentują traszka karpac-

ka i salamandra plamista. Płazy bezogoniaste to: kumak górski, ropucha szara i żaba trawna. Płynąc Sanem, często można spotkać czaplę białą oraz siwą, bociana, bobra i wydrę.

Wzdłuż szlaku kajakowego znajdują się rezerваты przyrody:

▶ Zakole – torfowiskowy, częściowo udostępniony, chroniący roślinność torfowiska wysokiego;

▶ Krywe – częściowo udostępniony, chroni przetomowy odcinek doliny Sanu pod Otrytem z rzadkimi zbiorowiskami roślinnymi oraz gatunkami roślin i zwierząt, w tym koloniami węża Eskulapa;

▶ Śnieżycza wiosenna w Dwerniku – florystyczny, nieudostępniony turystycznie, ale przyległy do drogi Dwernik–Smolnik, chroni bogate stanowisko śnieżycy wiosennej oraz wilgotne łąki.

Na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego, oraz poza nim, wytyczone zostały ścieżki przyrodnicze, przyrodniczo-historyczne, przyrodniczo-dydaktyczne oraz widokowe. W zależności od długości pobytu warto poznać każdą z nich. Kajakarom poleca się te leżące w pobliżu szlaku kajakowego: ścieżkę przyrodniczo-historyczną *W dolinie górnego Sanu* oraz ścieżkę przyrodniczą Dwernik–Otryt–Chmiel. Dokładny opis ścieżek znajduje się na stronach internetowych parku. Przewodniki oraz mapki są dostępne w punktach informacji turystycznej oraz punktach obsługi turystów przy wejściu na teren BdPN.

fot. Michał Lorenc

Informacje praktyczne – noclegi

Wykaz miejsc noclegowych, z których można skorzystać, płynąc górnym odcinkiem Sanu od Tarnawy Niżnej do miejscowości Rajske

Gospodarstwo Agroturystyczne „Noclegi u Agaty”

Tarnawa Niżna 2, 38-713 Tarnawa Niżna
tel. 13 444 00 39

Baza nad Roztokami

Tarnawa Niżna 6, 38-713 Lutowiska
tel. 537 770 887, 502 194 734
e-mail: kontakt@bazanadrozkami.pl
www.bazanadrozkami.pl

Centrum Promocji Leśnictwa w Muczne

Muczne 2, 38-713 Muczne
tel. 516 824 694
e-mail: cpl.muczne@krosno.lasy.gov.pl
www.lasybieszczadzkie.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „Nad Wołosatką”

Janina Świergocka
Stuposiany 2/2, 38-713 Lutowiska
tel. 013 461 02 14, 662 440 958, 608 369 912
e-mail: nadwołosatka@gmail.com

Centrum Gastronomiczno-Usługowe ZAJAZD „Bieszczadzka Baszta”

Stuposiany 4A, 38-713 Lutowiska
tel. 608 591 550
e-mail: zajazd-baszta@wp.pl

Szkolne Schronisko Młodzieżowe PTSM

Stuposiany 9, 38-713 Lutowiska
tel. 13 461 00 48, 509 835 508
e-mail: stuposianyschroniskoptsm@wp.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod Kosowcem”

Procisne 4, 38-713 Lutowiska
tel. 13 461 01 98, 698 578 213

Gościniec „Czereszenka”

Smolnik 35, 38-713 Smolnik Bieszczady
tel. 13 461 01 83, 698 842 063
e-mail: czereszenka@gmail.com

Gospodarstwo Agroturystyczne „Wilcza Jama”

Smolniki 23, 38-713 Lutowiska

tel. 530 561 047

Gospodarstwo Agroturystyczne „Rusinowa Polana”

Dwerniczek 9, 38-713 Lutowiska

tel. 603 61 95 91, 668 841 306

Gospodarstwo Agroturystyczne „Chatka Pod Trohańcem”

Dwernik 7, 38-713 Lutowiska

tel. 501 654 678

e-mail: noclegi@domek-bieszczady.pl

www.domek-bieszczady.pl

Caryńska Resort & SPA

Dwernik 15, 38-713 Lutowiska

tel. 13 491 22 50, 531 924 465, 531 992 942

e-mail: rezerwacje@carynska.bieszczady.pl

www.carynska.bieszczady.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „U Pani Basi”

Barbara Ważyńska

Dwernik 1, 38-713 Lutowiska

tel. 13 461 09 03, 606 438 509

e-mail: dwernik@sisco.pl

Domki noclegowe „Bukowina Bieszczady”

Dwernik 3, 38-713 Lutowiska

tel. 603 978 999, e-mail: info@bukowina.bieszczady.pl

Domki noclegowe „Leszczynowy Stok”

Dwernik 5A, 38-713 Lutowiska

tel. 602 719 977

e-mail: leszczynowystok@gmail.com

www.leszczynowystok.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „Zacisze Pod Otrytem”

Mieczysław i Urszula Hyży

Dwernik 11b, 38-713 Lutowiska

tel. 661 724 410, 607 117 366

e-mail: noclegi@podotrytem.pl

Domki noclegowe „Ryś i Miś” Barbara Obrochta

Chmiel 4a, 38-713 Lutowiska

tel. 13 438 38 91, 603 317 702

e-mail: chmiel4a@op.pl

Domki noclegowe „Gwiazdne Dolistowie”

Dwernik 11A, 38-713 Lutowiska

tel. 505 953 727

e-mail: dolistowie@dolistowie.pl

www.dolistowie.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne Joanna i Ryszard Krzeszewscy
Chmiel 28, 38-713 Lutowiska
tel. 500 400 914

Domki noclegowe „Chmiel – Bieszczady U Gredka”
Chmiel 5, 38-713 Lutowiska
tel. 601 836 884

Dom noclegowy „Bieszczadzkie Marzenie”
Chmiel 8a, 38-713 Lutowiska
tel. 691 826 509

Gospodarstwo Agroturystyczne „Magiczny Zakątek”
Chmiel 27, 38-713 Lutowiska
tel. 604 792 636
e-mail: imurzanska@gmail.com
www.magicnyzakatek-bieszczady.pl

Domki letniskowe „Sękowiec w Bieszczadach”
Barbara Kuzar
38-713 Lutowiska, Zatwarnica 34
tel. 663 910 069, 13 461 08 18, 13 461 08 35

Ośrodek Wypoczynkowy „Rajska Dolina”
Rajskie 23, 38-610 Polańczyk
tel. 511 133 133
e-mail: biuro@rajskie.pl

Ośrodek Wypoczynkowy PGNiG „Rajskie”
Rajskie 17, 38-613 Wołkowyja
tel.: 13 461 91 80, 509 837 028
e-mail: owrajskie@gmail.com

Domki wypoczynkowe „Bieszczadzka Chatka”
Rajskie 17E, 38-610 Rajskie
tel. 601 295 090, 691 864 231
e-mail: kontakt@bieszczadzkatka.pl

San środkowy

Zwierzyni–Przemysł (158 km długości)

San na tym odcinku nadal posiada charakter górski: jest dość płytki, w nurcie pojawiają się głazy oraz – rzadziej – poprzeczne progi i półki skalne. Stan wody zależny jest od pracy elektrowni w Solinie. Średni spadek wody wynosi 0,95‰, w początkowym odcinku 1,7‰, a w okolicach Przemysła 0,6‰.

Między Leskiem a Sanokiem San przepływa szeroką doliną przez Pogórze Bukowskie, wzdłuż prawego brzegu równoległe ciągnie się pasmo Gór Stonnych, w których, w okolicy Trepczy i Międzybrodzia, rzeka tworzy przetóm. Płynąc dalej pomiędzy Pogórzem Dynowskim i Pogórzem Przemyskim, zmienia kierunek na wschodni i dopływa do Przemysła. Poza odcinkiem ze Zwierzynia do Sanoka, gdzie jest większy spadek wody, kamieniste dno oraz występują jeszcze głazy i skalne progi, San jest rzeką łatwą i dostępną nawet dla początkujących kajakarzy.

Ze względu na dostępność szlaku, liczne atrakcje turystyczne, przyrodnicze oraz bogatą infrastrukturę turystyczną i bazę noclegową, turystyka wodna na tym odcinku jest najlepiej

rozwinęta. Na tym terenie działa wiele biur turystycznych organizujących spływy kajakowe oraz pontonowe na całej długości szlaku lub na wybranych odcinkach.

Odcinek między Zwierzyniem a Przemysłem można podzielić na kilka etapów: Zwierzyni–Sanok, Sanok–Tyrawa Solna, Tyrawa Solna–Dynów, Dynów–Przemysł–Ostrów.

Odcinek Zwierzyni–Sanok (35 km długości)

Fragment rzeki między Zwierzyniem a Sanokiem jest bardzo atrakcyjny krajobrazowo i przyrodniczo. Dostępny jest dla turystyki wodnej przy wyższym stanie wody ze względu na kamieniste dno oraz liczne głazy występujące w korycie rzeki. Na trasie spływu występują odstonięte pionowe warstwy wapiennego fliszu karpackiego: ściana skalna w Myczkowcach oraz – na 315 km szlaku wodnego, poniżej miejscowości Huzele – Skąta Wolańska. Mijając miejscowość Manasterzec, przepływamy pod górą Sobień, gdzie utworzony został rezerwat przyrody Góra Sobień. Jest to rezerwat leśny, na który składają się fragmenty lasu grabowego, lipowo-grabowego, buczyzny karpackiej i łęgu podgórskiego. W niższych partiach występuje las tęgowy z jesionem wyniosłym, świerkiem pospolitym,

fot. Krzysztof Zajączkowski

jaworem i leszczyną. Na zboczach góry kwitną wiosną: śnieżyca wiosenna, śnieżyca przebiśnieg, przylaszczki oraz kokoryczka, natomiast w okresie na przełomie czerwca i lipca: lilia złotogłów oraz tojad mołdawski.

Na zakolu Sanu – poniżej Myczkowiec – występują okazy lulecznicy kraińskiej oraz rzadka paproć – pióropusznik strusi. Odcinek ten to także tarliska i miejsce występowania wyjątkowych okazów pstrągów, lipieni oraz głowacicy.

Odcinek ten został dokładnie opisany w przewodniku *Błękitny San*². Opisane budowle hydrotechniczne pozostały bez zmian, natomiast z oznakowań pozostały:

- ▶ 330,2 km szlaku – Zwierzyń – początek szlaku kajakowego, dogodne miejsce do rozpoczęcia spływu oraz miejsce biwakowe na wysokości brodu;
- ▶ 328,7 km – na moście drogi dojazdowej oznakowanie elektrowni wodnej;
- ▶ 322,1 km – oznakowanie ujścia rzeki Hoczewki;
- ▶ 317,1 km – kemping w Lesku – tablica informacyjna – zamek Kmitów;
- ▶ 301,8 km – Zagórz – Zastaw – oznakowanie sztucznego progu przy ujęciu wody ustawione przez przedsiębiorstwo turystyczne „Kajaki – Sanok”;
- ▶ 300,6 km – oznakowanie kilometrowe umieszczone na ogrodzeniu prywatnej posesji, naprzeciw ujścia rzeki Ostawy.

fol. Krystyna Sarnacka

² M. Lityński, *Błękitny San*, op. cit., s. 44–52.

Informacje praktyczne – noclegi

*Wykaz miejsc noclegowych, z których można skorzystać na trasie
Zwierzyn–Sanok*

Ośrodek Wypoczynkowo-Rehabilitacyjny Diecezji Rzeszowskiej „Caritas Myczkowce”

Myczkowce 10A, 38-623 Uherce Mineralne
tel. 13 461 83 70, 13 460 88 00
e-mail: myczkowce@myczkowce.org.pl
www.myczkowce.org.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod Dębami”

Zwierzyn 36A, 38-623 Uherce Mineralne
tel. 609 343 660

Gospodarstwo Agroturystyczne „Willa u Danusi”

Zwierzyn 31 k. Soliny, 38-623 Uherce Mineralne
tel. 13 461 80 21, 791 12 0 349
e-mail: udanusi@poczta.fm

Gospodarstwo Agroturystyczne „Nad Sanem”

Zwierzyn 46a, 38-623 Uherce Mineralne
tel. 13 461 85 67, 665 962 239

Gospodarstwo Agroturystyczne „Dom nad Sanem u Asi”
Średnia Wieś 76, 38-604 Średnia Wieś
tel. 880 624 753

Domki letniskowe Sylwia i Wojciech Łuczejko
Hoczew 124, 38-604 Hoczew
tel. 693 705 663, 605 350 200

Hotel „Salamandra”

Hoczew 155, 38-604 Hoczew
tel. 13 469 43 78, 693 033 506, 784 626 829
e-mail: info@salamandra-hotel.pl

Pensjonat „Głowatka”

Łączki 75A, 38-600 Łączki
tel. 883 724 924

Domki noclegowe „Pod Batem”

Łączki 71, 38-600 Lesko
tel. 510 283 403

Domki noclegowe „Fajne Miejsce” Magdalena Czmyr
Łączki k/Leska, 38-600 Lesko
tel. 697 713 134, 537 899 666
e-mail: fajnemiejsce@onet.pl
www.bieszczady-fajnemiejsce.pl

Pensjonat „Gawra”
Łączki 80, 38-600 Lesko
tel. 13 469 60 60, 730 696 060

Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod Świerkami” Monika
i Bernard Stawscy
Huzele 106, 38-600 Lesko
tel. 601 275 249, e-mail: monia1974@onet.eu

Dom noclegowy „Gościniec nad Sanem”
ul. Turystyczna 8, 38-600 Lesko
tel. 604 790 070, 604 790 060
e-mail: recepcja@gosciniecna-sanem.pl

Hotel „Zamek”
ul. Piłsudskiego 7, 38-600, Lesko
tel. 13 469 62 68
e-mail: zamek@gat.pl

Domki Letniskowe „Spokojne Miejsce” Marek Woliński
Huzele 29, 38-600 Lesko
tel. 602 283 116, 660 425 751
e-mail: spokojnemiejsce@interia.pl

Dom noclegowy „Pokoje nad Sanem”
ul. Wolańska 22, 38-600 Lesko
tel. 723 972 067, 605 285 509

Domki noclegowe „Nad Sanem”
Postołów 58, 38-600 Lesko
tel. 609 470 895

Gospodarstwo Agroturystyczne „Manasterzec”
/ „W dolinie Sanu”
Manasterzec 101, 38-600 Lesko
tel. 604 466 465
e-mail: saramatom@gmail.com
www.manasterzec.pl

Domki noclegowe „Osada Załuż”
Załuż 3, 38-500 Sanok
tel. 514 013 629, e-mail: biuro@osadazaluz.pl
www.osadazaluz.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „Sianki”

Zatuż 81, 38-500 Sanok

tel. 603 78 77 45

e-mail: sianki@sianki.pl

www.sianki.pl

Dom Turysty PTTK

ul. Mickiewicza 29, 38-500 Sanok

tel. 13 463 14 39, 732 713 489

e-mail: domturysty@domturysty.net.pl

www.domturysty.net.pl

Hotel „Bona”

ul. Białogórska 47, 38-500 Sanok

tel. 13 464 65 05, 13 464 75 05, 13 464 15 20, 669 464 616

e-mail: hotel@bonasanok.pl

www.bonasanok.pl

Odcinek Sanok–Tyrawa Solna (11,8 km długości)

Szlak zostanie dokładnie opisany jako proponowany do organizacji dostępnych dla turystów spływów kajakowych i pontonowych w dalszej części opracowania.

Odcinek Tyrawa Solna–Dynów (39,1 km długości)

San na tym odcinku płynie pomiędzy Pogórzem Przemyskim i Pogórzem Dynowskim, wijąc się wśród łąk, pól uprawnych oraz kompleksów leśnych. Rzeka jest szeroka na ok. 50 m, a szlak kajakowy jest łatwy. W nurcie czasem pojawiają się głazy wymagające ostrożności oraz kamieniste płycizny. Jedynym miejscem niebezpiecznym jest oznakowany długi próg skalny, tzw. Ptasi Uskok, znajdujący się na 268,7 km trasy. Można go pokonać, płynąc ostrożnie blisko prawego brzegu rzeki. Po drodze mija się kilka miejscowości turystycznych z położonymi nad brzegiem domkami letniskowymi: Temeszów, Krzemienna (gdzie jest przeprawa promowa przez rzekę oraz znana, oferująca noclegi restauracja „U Schabińskiej”), Wara oraz Nozdrzec. Na szlaku nie ma wielu zagospodarowanych miejsc do odpoczynku. Wyjątek stanowi punkt znajdujący się koło kładki pieszej w Witryłowie, na drodze do Ulucza, który wyposażony jest w zadaszony ławy. Dogodne miejsca znajdują się też w Krzemiennej oraz Dynowie. Zostały one wykonane dla turystów rowerowych jadących trasą przy-

rodniczo-edukacyjno-turystyczną *Dolina Sanu*. Proponowane w przewodniku *Błękitny San*³ miejsca biwakowe nie nadają się już do użytku. Opisane tam mosty, promy oraz kładki piesze nadal istnieją. Oznakowania, które wciąż znajdują się na szlaku, to:

- ▶ 281,3 km – znak kilometrowy w Tyrawie Solnej;
- ▶ 271,4 km – kładka piesza w Witryłowie, znak informujący – ustawiony przez przedsiębiorstwo turystyczne „Kajaki – Sanok” – o znajdującej się w pobliżu miejscowości Ulucz;
- ▶ 268,7 km – znak ostrzegawczy, Ptasi Uskok (na zakręcie po lewej stronie) oraz znak przedsiębiorstwa turystycznego „Kajaki – Sanok” (200 m niżej po prawej stronie);
- ▶ 264,7 km – Krzemienna – znak ustawiony przy przeprawie promowej, informujący o miejscu biwakowym.

Odcinek Dynów–Ostrów–Przemysł (70,9 km długości)

San na odcinku od Dynowa do Przemyśla nadal posiada charakter rzeki górskiej, jednak przepłynięcie tego odcinka nie powinno sprawić trudności nawet początkującym kajakarzom. Odcinek ten polecany jest do uprawiania powszechnej turystyki kajakowej, w tym dla rodzin z dziećmi oraz grup szkolnych. Rzeka na całym odcinku jest dość płytka, posiada kamieniste dno, a w wartkim nurcie widoczne są głazy oraz kamieniste mielizny. Progi skalne występują sporadycznie,

³ M. Lityński, *Błękitny San*, op. cit., s. 52–55.

ale pokonanie ich nie sprawia większych trudności. Odcinek ten jest bardzo atrakcyjny widokowo, ponieważ San płynie na przemian wśród gór, lasów oraz łąk i pól uprawnych, często długimi, prostymi odcinkami. Szlak tutaj jest najlepiej oznakowany w porównaniu z innymi odcinkami i najlepiej zorganizowany pod względem infrastruktury turystycznej. Na trasie znajdują się: liczne zagospodarowane, gminne lub prywatne, miejsca do odpoczynku, miejsca do biwakowania, kilka ośrodków wypoczynkowych oraz gospodarstwa agroturystyczne położone nad brzegiem rzeki, gdzie także można znaleźć nocleg, jeśli planuje się kilkudniowy spływ. Działają tu kilka biur turystycznych organizujących spływy kajakowe oraz pontonowe na całej długości szlaku lub na wybranym odcinku. Wzdłuż Sanu znajduje się wiele atrakcji przyrodniczych, obszarów chronionych, ścieżek przyrodniczych oraz rezerwatów i pomników przyrody. Zostaną omówione w dalszej części opracowania w ramach opisu przebiegu szlaku proponowanego do uprawiania powszechnej turystyki kajakowej. Wzdłuż Sanu przebiega także szlak rowerowy Green Velo. Należące do jego infrastruktury Miejsca Obsługi Rowerzysty, tzw. MOR-y, znajdują się w Dynowie, Bachowie oraz Chyryzynie. Są one wyposażone w zadaszone ławy i stoliki. Ponieważ znajdują się w pobliżu rzeki, mogą z nich korzystać także kajakarze. Liczba opisanych w przewodniku *Błękitny San* budowli hydrotechnicznych nie uległa zmianie. Nie ist-

nieje już jednak opisana na 236,6 km przeprawa promowa na drodze do Dylałowej (stary prom stoi na lewym brzegu rzeki), a na 206,3 km szlaku – w miejscu przeprawy promowej w Chyryzynie – został zbudowany most drogowy prowadzący do Krzywicy.

Istniejące na trasie spływu oznakowania:

- ▶ 236,6 km – Bachórzec–Pasieki – znak informacyjny o za-
bytkowym kościele z 1763 r. znajdującym się w odległości
2 km w Bachórzcu;
- ▶ 232,1 km – Słonne – znak odległościowy umieszczony na
kładce pieszej;
- ▶ 227,5 km – Wybrzeże – znak odległościowy umieszczony
na kładce pieszej;
- ▶ 221,7 km – Iskań – znak odległościowy umieszczony na
moście drogowym;
- ▶ 215,9 km – Bachów – znak odległościowy umieszczony na
kładce;
- ▶ 176,5 km – Ostrów – znak informujący o sztucznym progu
znajdującym się w tej miejscowości, umieszczony na prawym
brzegu rzeki oraz znak informacyjny, wskazujący bezpieczną
zatoczkę przed progiem.

San nizinny

Przemyśl–ujście do Wisły (173 km długości)

San od Przemyśla do ujścia do Wisły posiada nizinny charakter. Rzeka jest szeroka – do 150 m – i płynie łagodnymi zakrętami. Występują tam proste odcinki, często przekraczające 1 km długości. Dno powoli zmienia się z kamienistego na piaszczyste, w dolnym odcinku występują długie piaszczyste łachy, wyspy oraz mielizny. San może tam być zdradliwy ze względu na różnice głębokości (od mielizn występujących na środku rzeki nawet do 2 m głębokości) oraz ze względu na dość wartki nurt i podmyte brzegi. Brzegi Sanu na tym odcinku są często niedostępne: wysokie, pionowe i porośnięte roślinnością uniemożliwiająca wyjście na brzeg. Mało jest też zorganizowanych miejsc do odpoczynku. W górnym odcinku szlaku są to kamieniste plaże, natomiast w dolnym odcinku piaszczyste łachy oraz przeprawy promowe i miejsca dojazdu do rzeki, z których korzystają rolnicy, by pobrać wodę do nawadniania pól. Jedyne zorganizowane miejsca odpoczynku to MOR-y przebiegające w pobliżu szlaku rowerowego Green Velo. Odcinek nizinny jest łatwy i dostępny dla kajakarzy o różnym stopniu zaawansowania. Od Jarosławia San jest dostępny nie tylko dla kajaków i pontonów, ale także płaskodennych łódek oraz łodzi z silnikami zaburtowymi. Na tym odcinku nie ma wielu zagospoda-

rowanych miejsc biwakowych, pomostów, toalet czy koszy na śmieci. Dogodne miejsca do biwakowania znajdują się w pobliżu przepraw promowych, gdzie gminy koszą trawy wokół dojazdu do promu. Promy na tym odcinku znajdują się w miejscowościach: Wyszatyce, Manasterz oraz Czekaj Pniowski. Możliwy jest także biwak w pobliżu nieczynnego promu w Nielepkowicach, gdzie znajdują się zadaszone ławy. Teren nie jest już niestety utrzymywany. Stanowisko do biwaku znajduje się także w Ulanowie, w miejscu, gdzie firma „Flisackie Sptywy” Mieczysława Łabędzkiego rozpoczyna sptywy. Na trasie od Przemyśla do ujścia Sanu do Wisły znajduje się wiele dogodnych i urokliwych miejsc z dobrym dostępem od wody, gdzie można biwakować „na dziko”. Nie są to miejsca zagospodarowane.

Odcinek nizinny Sanu nie jest już tak atrakcyjny krajobrazowo, jak etapy położone w górnej części rzeki. Płynie się doliną, a wysokie, zakrzaczone, niedostępne brzegi uniemożliwiają wyjście z kajaka. Rzadko występują lasy czy otwarte przestrzenie pól uprawnych. Wzdłuż brzegów rosną w większości wierzyby oraz olchy. Natomiast uroku sptywom nadają liczne, naturalnie zadrzewione wyspy oraz piaszczyste łachy, na których można się zatrzymać na krótki odpoczynek.

San na całej długości objęty został obszarem Natura 2000, a ochronie podlegają nie tylko naturalne składniki przyrody, ale również siedliska ukształtowane przez człowieka i utrzymywane dzięki jego działalności. W bezpośrednim sąsiedztwie szlaku nie występują rezerваты przyrody, ale zwiedzenie tych zlokalizowanych w pobliżu będzie dla przebywającego kilka dni na tym terenie turysty dużą atrakcją. W okolicach Przemyśla znajdują się rezerваты: Leoncina (chroni stanowisko kłokoczki południowej) i Winna Góra (chroni wisienkę kartowatą oraz len austriacki, chroniony także w rezerwacie Jamy). Warte polecenia jest także jedyne w naszym kraju naturalne stanowisko azali pontyjskiej znajdujące się w Woli Zarczyckiej na terenie gminy Nowa Sarzyna, przez którą przepływa San. W pobliżu Leżajska znajduje się natomiast rezerwat leśny Las Klasztorny. Jest to jedno z niewielu miejsc, gdzie można zobaczyć, jak przed wiekami wyglądała Puszcza Sandomierska. Polecane jest też odwiedzenie wyjątkowego arboretum w Bolestraszcach.

Szlak od Przemyśla do ujścia do Wisły jest opisany w przewodniku *Błękitny San*⁴. W porównaniu do opisu z 2005 r. zaszyły następujące zmiany:

- ▶ 141,5 km – wybudowany został most na trasie autostrady A4;
- ▶ 110 km – Nielepkowice – opisana przeprawa promowa nie istnieje.

Oznakowania występujące na szlaku to:

- ▶ 160,3 km – stacja PKP Medyka – na prawym brzegu tablica informująca o terenie ochronnym dla ujęcia wody dla stacji kolejowej;
- ▶ 135,6 km – znak zakazu kotwiczenia umieszczony na prawym brzegu przed mostem drogowym w Radymnie;
- ▶ 97,7 km – most drogowy w Ubieszynie – znak zakazu kotwiczenia umieszczony na prawym brzegu;
- ▶ 95,5 km – znak informujący o wysokości przebiegającej nad szlakiem linii wysokiego napięcia, znak praktycznie nieczytelny;
- ▶ 47 km – znak informacyjny o możliwości wyjścia z wody, umieszczony na prawym brzegu, w miejscu rozpoczęcia splotów flisackich Mieczysława Łabędzkiego, miejsce odpoczynku i biwakowania;
- ▶ 46,5 km – Ulanów – znak informacyjny, odległościowy umieszczony na moście drogowym;
- ▶ 30,0 km – wlot kanału zasilającego wodą elektrownię, znak zakazu przejścia umieszczony na lewym brzegu, podobny znak na prawym brzegu;
- ▶ 29,7 km – ujście kanału zrzutowego elektrowni: znak zakazu przejścia, znak ograniczenia – ograniczenie ruchu żeglugowego, znak informacyjny – wyjście z wody, lewy brzeg, zakaz kąpielii;
- ▶ 22,6 km – lewy brzeg, nieczytelny znak zakazu, prawdopodobnie odnosi się do dwóch rur przebiegających nisko nad wodą;

- ▶ 19,3 km – Kępa Rzeczycka – znak informacyjny, linia wysokiego napięcia na wysokości 10 m, umieszczony na lewym brzegu przed mostem kolejowym;
- ▶ 12,5 km – Majdan Zbydniowski – znak informacyjny, linia wysokiego napięcia na wysokości 14,6 m;
- ▶ 12,1 km – znak zakazu kotwiczenia umiejscowiony na prawym brzegu, na wysokości przebiegającej linii wysokiego napięcia;
- ▶ 4,2 km – Czekał Pniowski – trzy znaki umieszczone w pionie: znak informacyjny – przeprawa promowa, znak nakazu nieprzekraczania prędkości 12 km/h, znak nakazu nadania sygnału dźwiękowego;
- ▶ 4,0 km – znak informacyjny – przeprawa promowa, wyjście z wody, Czekał Pniowski;
- ▶ 3,9 km – trzy znaki umieszczone w pionie: znak informacyjny o przeprawie promowej, znak nakazu nieprzekraczanie prędkości 12 km/h, nakaz nadania sygnału dźwiękowego.

fot. Jan Sotek

fol. Sławomir Zieliński

Propozycja szlaków *do uprawiania powszechnej turystyki kajakowej*

Sanok–Tyrawa Solna – 11,8 km długości, czas trwania spływu: 2–3 h

Ten szlak kajakowy, ze względu na swoje położenie w regionie, jest najczęściej uczęszczany przez turystów wypoczywających w Bieszczadach. San na tym odcinku jest rzeką łatwą i w spływie mogą brać udział osoby bez doświadczenia oraz rodziny z dziećmi. Wszystkie biura turystyczne działające w Bieszczadach mają w swojej ofercie spływy na tej trasie kajakami lub pontonami, więc są one ogólnodostępne i turyści mogą wybrać odpowiednią dla siebie ofertę. Udział w spływie jest dużą atrakcją, która wzbogaca ofertę spędzenia czasu dla wypoczywają-

cych w Bieszczadach turystów, a dodatkowo stanowi zachętę do aktywnego i zdrowego wypoczynku. Dla początkujących kajakarzy spływ jest także szansą na zapoznanie się z nową formą aktywności fizycznej. Przyjazd do Sanoka jest okazją do odwiedzenia atrakcji znajdujących się w mieście, do których należą: Muzeum Historyczne i znajdujące się tam: największa w Polsce kolekcja prac sanoczanina – Zdzisława Beksińskiego oraz bogata kolekcja ikon. Atrakcją na skalę ogólnopolską jest też skansen w Sanoku – Muzeum Budownictwa Ludowego.

Szlak wodny z Sanoka do Tyrawy Solnej jest jedną z najatrakcyjniejszych krajobrazowo i widokowo tras kajakowych w Polsce. San na tym odcinku płynie u podnóża Gór Słonnych i z perspektywy wody można podziwiać wyjątkowe krajobrazy. Mimo górskiego charakteru Sanu na tym odcinku, kamienistych płyczn oraz czasem pojawiających się głazów, szlak należy do łatwych i wzięcie udziału w spływie sprawi uczestnikom dużą satysfakcję.

Spływ można rozpocząć na parkingu znajdującym się na lewym brzegu przed Mostem Białogórskim prowadzącym do skansenu – Muzeum Budownictwa Ludowego. Jest tutaj dogodne miejsce do zaparkowania samochodu oraz łatwy dostęp do wody dzięki wybudowanym drewnianym schodkom. Biura podróży rozpoczynają spływy na łące, znajdującej się za mostem po prawej stronie rzeki. W ofercie biur istnieje możliwość skorzystania z transportu – przywiezienia na początek spływu i powrotu. Spływ może być elementem imprezy integracyjnej z ogniskiem na końcu trasy w Ośrodku Rekreacyjno-Wypoczynkowym „Diabla Góra”.

Sanok–Tyrawa Solna – opis szlaku

▶ 293,1 km – początek spływu, parking przy ul. Białogórskiej przed mostem, dostęp do wody schodkami drewnianymi, za mostem kamienista mielizna oraz pojedyncze, wystające

głazy, na prawym brzegu lądowisko dla helikopterów Lotniczego Pogotowia Ratunkowego, wzdłuż prawego brzegu tereny rekreacyjne przechodzące w pola uprawne, rzeka płynie u podnóża Parku Krajobrazowego Gór Słonnych;

▶ 291,8 km – na lewym brzegu miejscowość Trepcza, początek przetomu Sanu przez Góry Słonne, mija się wyspę leżącą na wysokości oczyszczalni ścieków;

▶ 290,3 km – ujście potoku Sanoczek, na lewym brzegu prywatna stanica „Przystań Trepcza”, początek dużego zakola Sanu; w nurcie, przy niskim stanie wody, spływ utrudniają kamieniste mielizny, po prawej stronie mijamy odsonięte fragmenty fliszu karpackiego;

▶ 288,2 km – Międzybrodzie, we wsi dawna cerkiew z 1900 r. (obecnie kościół katolicki) – dogodne wyjście z wody i możliwość odpoczynku na lewym brzegu, płynąc dalej mija się położone na lewym brzegu domki letniskowe;

▶ 285,3 km – Liszna – ujście potoku Chochlański, do brzegu Sanu dochodzi droga, możliwość wyjścia na brzeg i krótkiego odpoczynku;

▶ 284,2 km – na lewym brzegu wieś Dębna, ujście Dębniańskiego Potoku, Mrzygłód-Podlas;

▶ 281,3 km – Tyrawa Solna – most saperski, przed mostem ośrodek wypoczynkowy, restauracja, domki kempingowe, za nim ujście potoku Tyrawka, we wsi drewniana cerkiew pw. Jana Chrzciciela z 1837 r. z zabytkowym wystrojem wnętrza;

► 281,1 km – koniec szlaku kajakowego, Ośrodek Rekreacyjno-Wypoczynkowy „Diabla Góra” z domkami kempingowymi, restauracją, wiatą na ognisko i możliwością zorganizowania imprezy integracyjnej; w sąsiedztwie Mrzygłód – zabytkowa miejscowość z zachowanym układem drewnianej zabudowy, na małym rynku odbudowany po wojnie pomnik Władysława Jagiełły.

Można kontynuować spływ na dalszym odcinku Sanu, jednak wymaga to zarezerwowania większej ilości czasu. Spływ można zakończyć w Dobrej lub w Witrytowie koło kładki dla pieszych na drodze prowadzącej do cerkwi w Uluczu (oznakowany Szlak Ikon). Kontynuacja spływu do promu w Krzemiennej wymaga pokonania progu skalnego tzw. Ptasiego Uskoku, co może być niebezpieczne dla niedoświadczonych kajakarzy.

fot. Elżbieta Wyrzykowska-Rup

Informacje praktyczne – noclegi

Wykaz miejsc noclegowych, z których można skorzystać na proponowanej trasie

Gospodarstwo Agroturystyczne „Sianki”

Załuż 81, 38-500 Sanok

tel. 603 78 77 45, e-mail: sianki@sianki.pl

www.sianki.pl

Dom Turysty PTTK

ul. Mickiewicza 29, 38-500 Sanok

tel. 13 463 14 39, 732 713 489, 795 745 860

e-mail: domturysty@domturysty.net.pl

www.domturysty.net.pl

Hotel „Bona”

ul. Białogórska 47, 38-500 Sanok

tel. 13 46 46 505, 13 46 47 505, 13 46 41 520, 669 464 616

e-mail: hotel@bonasanok.pl

www.bonasanok.pl

Dom noclegowy „Ranczo Bieszczady” Janusz Królicki

Mrzygłód 18, 38-503 Mrzygłód

tel. 723 897 627, e-mail: domek@ranczobieszczady.pl

www.ranczobieszczady.pl

Domki noclegowe „Przystań nad Sanem” (sezonowo)

Tyrawa Solna 1, 38-503 Mrzygłód

tel. 13 4408580, 535 591 808

e-mail: przystannadsanem@gmail.com

Ośrodek Wypoczynkowy „Diabła Góra”

Tyrawa Solna 121, 38-500 Sanok

tel. 606 997 733

e-mail: cezarybielawski@o2.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „Umilenie”

Mrzygłód 80, 38-503 Mrzygłód

tel. 603 968 329, 603 561 329

e-mail: agro.umilenie@gmail.com

Domki noclegowe „Noclegi u Tediego”

Mrzygłód 153, 38-503 Mrzygłód

tel. 782 092 081

Szlak Dynów–Krasieczyn – 54 km długości, czas płynięcia: 1–2 dni

Mniej zaawansowani kajakarze mogą podzielić ten odcinek na dwa etapy: 1) Dynów–Stonne (16 km długości, czas płynięcia: 3–4 h, trasa rodzinna), 2) Stonne–Krasieczyn (36 km długości, czas płynięcia: 5–7 h).

Szlak kajakowy z Dynowa do Krasieczyna jest szlakiem szczególnie polecanym kajakarzom o małym doświadczeniu oraz tym wszystkim, którzy chcą rozpocząć swoją przygodę z kajakarstwem. Jest szlakiem łatwym, bardzo malowniczym i atrakcyjnym krajobrazowo. Spływ, wśród wyjątkowych okoliczności nieskażonej przyrody, przez tereny mało zamieszkane, urokliwe lasy oraz mozaikę pól i łąk, sprawi przyjemność każdemu, kto liczy na bezpośredni kontakt z naturą. San przepływa wśród zalesionych, niewysokich wzgórz Pogórza Przemyskiego i Pogórza Dynowskiego, mijając po drodze położone nad brzegiem letniskowe miejscowości z przygotowanymi przez władze lokalne lub prywatnych właścicieli miejscami do odpoczynku czy biwaku. Stanowiska te wyposażone są w zadaszone ławy oraz kosze na śmieci. Takimi miejscowościami są Stonne oraz Wybrzeże, gdzie dodatkowo znajdują się pomosty, ułatwiające wyjście z wody i zacumowanie kajaka lub pontonu. Dobrze zorganizowane miejsca znajdu-

ją się również w Bachórczu-Pasiece oraz Chyrzynie. Wzdłuż szlaku, w Stonnym oraz Krasieczynie, znajdują się położone nad brzegiem, w zaciszu lasu, ośrodki wypoczynkowe z domkami kempingowymi. W okolicy znajduje się też dużo gospodarstw agroturystycznych. Trasa od Dynowa do Krasieczyna jest najlepiej zorganizowanym i wartym polecenia szlakiem kajakowym, biorąc pod uwagę atrakcyjność szlaku, nieskażoną przyrodę, oznakowanie oraz infrastrukturę turystyczną i bazę noclegową. Wytyczone szlaki rowerowe wzdłuż Sanu, liczne zabytki architektury oraz dobrze rozwinięta baza noclegowa sprawiają, że ta część Podkarpackiego warta jest polecenia i promowania jako wyjątkowo atrakcyjna turystycznie, oferująca liczne możliwości aktywnego wypoczynku. Działające w regionie biura turystyczne, zajmujące się organizacją spływów kajakowych, umożliwiają i organizują taki wypoczynek.

Dynów–Stonne – opis szlaku

► 247,9 km – most drogowy w Dynowie – spływ można rozpocząć na parkingu trawiastym znajdującym się przy ul. Sadowej, na lewym brzegu Sanu, 200 m od mostu, gdzie znajduje się dogodny zjazd do wody i możliwość zwodowania kajaków; podobna lokacja znajduje się również 300 m poniżej

tego miejsca – jest tam również dobry dojazd, zadaszone ławy oraz możliwość biwaku;

- ▶ 247,4 km – Dynów-Bartkówka – zagospodarowane miejsce odpoczynku lub biwakowe, MOR szlaku Green Velo, w pobliskim lasku toaleta (wymaga remontu);
- ▶ 245,5 km – ujście potoku Dynówka, San zmienia kierunek na wschodni, płynie wśród łąk i pól, niskie, dostępne brzegi z licznymi kamienistymi plażami;
- ▶ 245,0 km – oczyszczalnia ścieków, za nią ujście potoku Uleńka;
- ▶ 242,1 km – ujście potoku Szklarka, za nim miejscowość Bachórzec-Polanki, w korycie wyspa, nad brzegiem domki letniskowe; San płynie u podnóża zalesionych wzgórz znajdujących się na prawym brzegu, należących do Parku Krajobrazowego Pogórza Dynowskiego;
- ▶ 237,1 km – ujście potoku Rzeza;
- ▶ 236,6 km – Bachórzec-Pasieki – nieczynny prom na drodze do Sielnicy, na prawym brzegu wyposażone w zadaszone ławy miejsce do odpoczynku, w Bachórzcu znajduje się zażytkowy kościół z 1763 r.;
- ▶ 235,8 km – na zakręcie rozpoczynającym kolejny przelom Sanu, na lewym brzegu prywatna stacja wodna, rzeka jest granicą rezerwatu przyrody Kozigarb;
- ▶ 234,3 km – Sielnica – nowowypbudowany most drogowy na drodze do Słonnego, za mostem, na prawym brzegu; ujście potoku Dylągówka;

- ▶ 233,8 km – na lewym brzegu gospodarstwo agroturystyczne Wiesława Płowego, przystań kajakowa, organizacja spływów kajakowych, zagospodarowane miejsce biwakowe z wiatami, toaletą i prysznicem;
- ▶ 232,1 km – Słonne – wisząca kładka dla pieszych, przed nią, na prawym brzegu, Ośrodek Wypoczynkowy „Zielona Polana”, za kładką, po lewej stronie, pole namiotowe, w okolicy liczne gospodarstwa agroturystyczne oferujące noclegi – koniec jednodniowego spływu.

Słonne–Krasieczyn – opis szlaku

- ▶ 232,1 km – Słonne – początek spływu kajakowego na polu namiotowym na lewym brzegu Sanu, za wiszącą kładką; San na tym odcinku wyraźnie przyspiesza, koryto obniża się o ok. 2 m, kamieniste mielizny oraz pojedyncze głazy widoczne przy niższym stanie wody, rzeka płynie delikatnymi zakolami, po prawej stronie Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego;
- ▶ 227,5 km – Wybrzeże – prom oraz wisząca kładka, kolejna wieś letniskowa z przygotowanymi polami biwakowymi: po prawej stronie za promem – z zadaszonymi ławami, we wsł na lewym brzegu – kolejne; jeden z nielicznych na trasie pomostów dla kajaków, blisko sklep spożywczy, w miejscowości znajduje się dużo gospodarstw agroturystycznych z możliwością noclegu;
- ▶ 226,3 km – Ujście Drohobyczki k. Dubiecka – zmienia się krajobraz, San odbija na północ, brzegi rzeki dzikie i trudno

dostępne, liczne kamieniste płycizny, które przy niskim stanie wody utrudniają płynięcie; w Dubiecku znajduje się zamek Krasickich (niewidoczny z wody), gdzie Franciszek Karpiński napisał tekst jednej z najpopularniejszych polskich kolęd – *Bóg się rodzi*, obecnie znajduje się tam komfortowy hotel oraz restauracja – Zamek Dubiecko;

- ▶ 224,6 km – na lewym brzegu ujście potoku Kamionka, San skręca na południe, po drodze kolejne zakola;
- ▶ 222,8 km – na lewym brzegu ujście potoku Świnka, na długim odcinku San płynie bez zakrętów;
- ▶ 221,7 km – Iskań, most drogowy na trasie Dubiecko–Birza, pod mostem dogodne miejsce do wyjścia z wody na krótki odpoczynek;
- ▶ 219,8 km – ujście potoku Jawornik – zmienia się krajobraz, po prawej stronie lasy bachowskie;
- ▶ 217,8 km – na prawym brzegu ujście potoku Stopnica, pierwsze zabudowania;
- ▶ 215,9 km – Bachów – wisząca kładka, po prawej stronie MOR szlaku Green Velo, zadaszone ławy, dojście z wody stromym zboczem, dogodne wyjście za kładką na lewym brzegu;
- ▶ 213,3 km – Babice – nieczynna przeprawa promowa, na prawym brzegu przy promie dogodne wyjście na brzeg, za zakrętem w prawo wyspa w korycie rzeki;
- ▶ 209,4 km – Ruszelczyce – dogodne wyjście z wody, kamienista plaża w miejscu dawnej przeprawy łądzią na drugi brzeg;

- ▶ 206,3 km – Krzywca – na drodze do miejscowości Chyrzyna, w miejsce zlikwidowanego promu rzeczno, po prawej stronie bardzo dobrze zorganizowane miejsce do odpoczynku i biwaku, zadaszone ławy oraz kominek, przebiega tutaj szlak rowerowy Green Velo; koryto rzeki jest szerokie, San płynie wśród pól i łąk;
- ▶ 205,5 km – ujście potoku Chyrzynka na prawym brzegu;
- ▶ 204,7 km – ujście potoku Kamionka na lewym brzegu, długi prosty odcinek szlaku, na horyzoncie pojawiają się zalesione wzgórza, kolejny przełomowy odcinek Sanu, początek atrakcyjnego widokowo odcinka szlaku;
- ▶ 201,3 km – Chołowice – ujście potoku Kopija, ładna, kamienista plaża i miejsce do kąpieli pozostałe po nieistniejącym już ośrodku wypoczynkowym, na brzegach domki letniskowe, niżej w korycie dwie wyspy, nad brzegami domki letniskowe, we wsi cerkiew pw. Cudu św. Michała Archanioła;
- ▶ 198,9 km – betonowy zjazd oraz kamienista plaża schowanego w lesie ośrodka „Pęta Sanu” w Krasicach, możliwość noclegu w domkach kempingowych, jazdy konnej, na drugim brzegu zabudowania wsi Mielnów;
- ▶ 195,8 km – Krasice – most wiszący, MOR szlaku rowerowego Green Velo, zadaszone ławy;
- ▶ 195,3 km – ujście potoku Olszanka na prawym brzegu;
- ▶ 191,1 km – Krasieczyn – most wiszący, po prawej stronie za mostem kamienista plaża, dogodne wyjście z wody i miejsce do odpoczynku, koniec szlaku kajakowego.

W Krasieczynie znajduje się zespół pałacowo-parkowy Krasickich z 1592 r., który polecany jest do zwiedzania. W miejscowości jest wiele możliwości noclegu: w hotelu zamkowym – **Zespół Zamkowo-Parkowy w Krasieczynie** oraz w licznych gospodarstwach agroturystycznych. Krasieczyn jest dogodną bazą wypadową do dalszych wędrówek pieszych, rowerowych, a także samochodowych po Pogórzu Przemyskim i Pogórzu Dynowskim.

Spływ można dalej kontynuować do pełnego zabytków i atrakcji turystycznych Przemysła, co wymaga jednak odpowiedniego zaplanowania trasy. Całą trasę mniej doświadczonym kajakarzom, ze względu na długość szlaku, proponuje się podzielić na 3 dni z odpowiednim zaplanowaniem noclegów. San na odcinku z Krasieczyna do Przemysła ma długości 17 km, jest rzeką szeroką z wysokimi i trudnodostępnymi brzegami porośniętymi drzewami. Mało jest miejsc dogodnych do postoju i odpoczynku. Spływ kończy się w miejscowości Ostrów k. Przemysła, przed progiem wodnym. Wyjście z wody (stromie betonowe schody) znajduje się na lewym brzegu. Kontynuacja spływu do Przemysła i dalej w dół rzeki jest możliwa po przeniesieniu kajaków ok. 400 m lewym brzegiem rzeki.

Na terenach gmin położonych między Dynowem a Przemyślem znajduje się wiele atrakcji przyrodniczych, rezerwatów przyrody oraz ścieżek przyrodniczych:

- ▶ rezerwat Leoncina w Tarnawce, gm. Krasieczyn, położony na prawym brzegu Sanu, obejmuje ochroną naturalne stanowisko kłokoczki południowej, jest to jedyny obiekt ścisłej ochrony tego gatunku w Polsce;
- ▶ rezerwat Brzoza Czarna w Reczpolu;
- ▶ rezerwat torfowiskowy Broduszurki;
- ▶ rezerwat leśny Przełom Hołubli.

Ścieżki przyrodnicze i dydaktyczne w pobliżu Sanu to:

- ▶ przyrodniczo-dydaktyczna Winne–Podbukowina w rezerwacie Broduszurki;
- ▶ przyrodniczo–kulturowa *Do Ralla* w Krasieczynie.

Dokładny opis znajduje się w przewodniku *Zielone Podkarpacie* oraz na stronie internetowej www.zielonepodkarpacie.pl.

Przez teren Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego przebiega Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo, łączący urokliwe, klimatyczne, pełne zabytków miejscowości Podkarpaciego.

Szlak kajakowy od Dynowa do Krasicyzna warty jest promowania jako wyjątkowa atrakcja turystyczna i przyrodnicza województwa podkarpackiego. Kilkudniowy pobyt w tej części regionu gwarantuje turyście preferującemu aktywny wypoczynek satysfakcję i wiele pozytywnych wrażeń.

fot. Elżbieta Biernasiewicz

Informacje praktyczne – noclegi

Wykaz miejsc noclegowych na trasie Dynów–Krasieczyn

Domki wypoczynkowe „U Schabińskiej”

Krzemienna 190, 36-204 Dydnia

tel. 797 334 670

e-mail: krzemienna@uschabinskiej.pl

www.uschabinskiej.pl/krzemienna-nad-sanem

Gospodarstwo Agroturystyczne „Nad Stawami”

Siedliska 100, 36-245 Nozdrzec

tel. 604 633 099

Gospodarstwo Agroturystyczne „Na Folwarku”

Dąbrówka Starzeńska 12, 36-065 Dynów

tel. 694 276 850

Gospodarstwo Agroturystyczne „Za Torami”

Bachórz 16 b, 36-068 Bachórz

tel. 693 524 240

Gospodarstwo Agroturystyczne „U Michała”

Bachórz 163b, 36-068 Bachórz

tel. 692 587 705

Gospodarstwo Agroturystyczne „Sołtysówka”

Słonne 3, 37-750 Dubiecko

tel. 698 344 347

Gospodarstwo Agroturystyczne Wiesław Płowy

Słonne 87B, 37-750 Dubiecko

tel. 600 302 165

Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod Bocianem”

Tomasz Paściak

Bachórz 111a, 36-068 Bachórz

tel. 501 142 790

Gospodarstwo Agroturystyczne „Przy Cesarskim Gościńcu”

Zofia Marszałek

Ulanica 7, 36-065 Dynów

tel. 16 652 15 27

Gospodarstwo Agroturystyczne „Na Folwarku”

Jan Ostafiński

Dąbrówka Starzeńska 12, 36-065 Dynów

tel. 16 652 38 11, 16 732 41 05, 694 276 850

Gospodarstwo Agroturystyczne „Drewniany Domek”

Janina Cichocka

Dylałkowa 113, 36-069 Dylałkowa

tel. 16 652 35 13, 721 646 680

Gospodarstwo Agroturystyczne Gizela i Mateusz Szałajko

Bachórz 251, 36-068 Bachórz

tel. 16 652 30 87, 697 847 555

Gospodarstwo Agroturystyczne „U Michała” Michał Paściak

Bachórz 163b, 36-068 Bachórz

tel. 16 652 31 98, 662 654 718

Gospodarstwo Agroturystyczne Tadeusz Krawiec

Dąbrówka Starzeńska 27, 36-065 Dynów

tel. 608 440 256

Gospodarstwo Agroturystyczne Monika Sochacka

Bachórz 4, 36-068 Bachórz

tel. 504 730 421

Gospodarstwo Agroturystyczne Wojciech Domin

Harta 453, 36-067 Harta

tel. 505 077 667

Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod Garbem”

Marta Chrobak

Bachórz 113, 36-068 Bachórz

tel. 510 908 049

Gospodarstwo Agroturystyczne „U Grodzia”

Dąbrówka Starzeńska 20A, 36-065 Dynów

tel. 600 792 435

Gospodarstwo Agroturystyczne

Bogumiła i Jerzy Nowakowie

Słonne 3, 37-750 Dubiecko

tel. 16 651 17 66

www.agro-slonne.www4b.pl

Gospodarstwo Gościnne Kaszycka Bernarda

Wybrzeże 5A, 37-750 Dubiecko

tel. 889 216 116

Gospodarstwo Agroturystyczne „Jastrząb” Beata Galej

Drohobyczka 300, 37-750 Dubiecko

tel. 16 675 56 40, 608 091 029

e-mail: beatagalej@wp.pl

www.agroturystyka-jastrzab.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „Agroturystyka Kosztowa”
Józefa Lech
Kosztowa 24A, 37-750 Dubiecko
tel. 607 374 939

Gospodarstwo Agroturystyczne „Willa pod dębem”
Grażyna Bukowińska
Winne-Podbukowina 21, 37-750 Dubiecko
tel. 16 652 17 85, 784 995 305

Gospodarstwo Agroturystyczne „Zielony domek”
Wiesława Kucharczyk
Wybrzeże 5B, 37-750 Dubiecko
tel. 533 500 103

Gospodarstwo Agroturystyczne „Domek nad stawem”
Tomasz Pawlus
Drohobyczka 62, 37-750 Dubiecko
tel. 506 129 962

Gospodarstwo Agroturystyczne „Stawiska” Ewa Żurawska
Drohobyczka 108 B, 37-750 Dubiecko
tel. 732 894 584

Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod lasem”
Olga i Bogdan Tuccy
ul. Źródłana 8, 37-741 Dybawka
tel. 16 671 83 07, 668 575 026, e-mail: olatucka@wp.pl
www.podlasem.net

Gospodarstwo Agroturystyczne „Domek nad Sanem”
Jerzy Pisarski
Krasieczyn 184, 37-741 Krasieczyn
tel. 600 967 287

Gospodarstwo Agroturystyczne „Modryna – Ranczo”
Anita Łać
Zalesie 8A, 37-741 Krasieczyn
tel. 600 289 960

Gospodarstwo Agroturystyczne Waldemar Zastrowski
Prałkowce 349, 37-741 Prałkowce
tel. 16 675 78 53, 502 037 429

Gospodarstwo Agroturystyczne „Jantar”
Mieczysław Narożnowski
Tarnawce 5, 37-741 Tarnawce
tel. 696 165 417

Gospodarstwo Agroturystyczne Bożena Holicka
ul. Przemyska 10, 37-741 Dybawka
tel. 606 876 316

Gospodarstwo Agroturystyczne Elżbieta Motyl
ul. Przemyska 10, 37-741 Dybawka
tel. 669 348 242

Gospodarstwo agroturystyczne „Za Zamkiem”
Danuta i Bogusław Fedyk
Krasieczyn 219, 34-741 Krasieczyn
tel. 784 624 841, 662 770 799
www.krasieczyn-noclegi.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „U Jadzi”
Jolanta Korzeniowska, Jadwiga Grymanowska
Pikulice 150, 37-733 Przemyśl
tel. 16 672 02 81, 600 791 716

Hotel „Dwór Wapowce”
Wapowce 78 A, 37-700 Przemyśl
tel. 16 671 06 72
e-mail: dworwapowce@poczta.fm
www.dworwapowce.com.pl

Hotel „Zamek Dubiecko”
ul. Zamkowa 1, 37-750 Dubiecko
tel. 16 651 10 58
e-mail: recepcja@dubiecko.com
www.zamek.dubiecko.com

Zespół Pałacowo-Zamkowy w Krasieczynie
Krasieczyn 179, 37-741 Krasieczyn
tel. 16 671 83 16
e-mail: hotel@krasieczyn.com.pl
www.krasieczyn.com.pl

Uczniowski Klub Jeździecki
Łuczyce 87, 37-705 Przemyśl
tel. 600 352 904
www.ukjfortluczyce.pl

Stadnina Koni Stubno Michał Weresiński
Stubno 236, 37-723 Stubno
tel. 694 441 965, 600 827 750
www.stadninakonistubno.pl

fot. Damian Bobrowicz

Splywy flisackie galarami – Ulanów

Wyjątkową atrakcją Podkarpackiego oraz nizinnego odcinka Sanu są splywy flisackie tradycyjnymi łodziami – galarami. Historia splywów flisackich w Ulanowie sięga 1616 r., kiedy funkcjonował tutaj port oraz warsztaty szkutnicze, w których naprawiano łodzie o różnej wyporności. Po wybudowaniu licznych spichlerzy, Ulanów stał się ważnym portem rzeczny dla rozległych terenów Podola, Ziemi Betskiej i Czerwieńskiej, skąd spławiano drzewo oraz różnego rodzaju towary do Gdańska. Ulanów określano wówczas mianem galicyjskiego Gdańska. Z czasem, gdy zmieniła się locja Sanu oraz pojawiły się inne możliwości transportu towarów, splywy flisackie zanikły. Od 1993 r. odrodziła się tradycja splywów flisackich, lecz jest to już tylko atrakcja turystyczna, okazja do kultywowania bogatej kultury flisaków oraz promocji regionu. Organizowane splywy flisackie odbywają się na wybranych trasach z Ulanowa – w dół lub górę Sanu – i trwają – zależnie od wybranej przez uczestników oferty – od jednej do kilku godzin. Splyw, w zależności od kierunku, zaczyna lub kończy się z użyciem silnika. W czasie splywu turyści mogą zapoznać się z historią i tradycjami flisactwa, dodatkowo można zamówić oprawę muzyczną tradycyjnej kapeli flisackiej oraz degustację typowych potraw flisackich. Niektóre firmy organizują kursy sternika motorowe-

go oraz umożliwiają uzyskanie patentu żeglarskiego sternotorysty żeglugi śródlądowej. Pełna oferta znajduje się na stronach internetowych www.fsulanow.pl oraz www.flisacy.net.

Splywy rozpoczynają się w Ulanowie, na należącej do gminy przystani koło stadionu lub na prywatnej przystani Mieczysława Łabęckiego, położonej 100 m niżej, na prawym brzegu Sanu. Splyw odbywa się albo w górę rzeki – do miejscowości Krzeszów, albo w dół – do Zarzecza. Przy wyższym stanie wody dodatkową atrakcją jest splynięcie rzeką Tanew do progu wodnego. Trasa Krzeszów–Nisko jest polecana także kajakarzom. Jest łatwa i możliwa jest organizacja na niej także splywów rodzinnych.

Krzeszów–Nisko – opis szlaku – 25 km długości, czas trwania splywu: 4–5 h (kajakiem lub galarami w zależności od wariantu trasy)

- ▶ 60,4km – Krzeszów – początek splywu za mostem po prawej stronie, zjazd z ulicy Pocztovej na parking koło wyciągu narciarskiego „Złoty Stok” obok boiska sportowego nad brzegiem Sanu, poniżej piaszczyste łąchy z możliwością kąpielii;
- ▶ 56,6 km – Rędziny – odcinek różnorodny i atrakcyjny krajobrazowo, na brzegach mijane są na przemian pola, łąki, od-

cinikami tereny zalesione; piaszczyste łachy przy niskim stanie wody mogą utrudniać spływ przy brzegach, w nurcie głębokości pozwalające płynąć bez wysiadania z kajaka;

- ▶ 54,5 km – Bieliny – przeprawa łodzią na drodze do Rudnika, na prawym brzegu w lesie ładne miejsce do biwakowania z zadaszonymi ławami;
- ▶ 53,5 km – ujście potoku Szymek na prawym brzegu;
- ▶ 51, 2km – Rudnik nad Sanem – stolica polskiego wikliniarstwa, na lewym brzegu ujście potoku Rudna, poniżej w korycie rzeki, na szlaku do Ulanowa, kilka wysp oraz piaszczystych łach, odcinek atrakcyjny widokowo;
- ▶ 46,5 km – Ulanów – most na drodze do Rudnika, za mostem na prawym brzegu gminna przystań łodzi flisackich, zjazd do wody z parkingu obok stadionu;
- ▶ 46,8 km – prywatna przystań flisacka Mieczysława Łabęckiego – organizacja spływów galarami, zagospodarowane miejsce do biwakowania; kilkudniowe spływy kajakowe mogą tu się zatrzymać na nocleg, poniżej rozległa, piaszczysta plaża;
- ▶ 45,5km – ujście Tanwi, cypel widokowy;
- ▶ 42,5 km – Przędzel – ujście potoku Stróżanka;
- ▶ 41,8 km – Nowa Wieś – most kolejowy;
- ▶ 39,1 km – Zarzecze – most drogowy na trasie Rzeszów–Lublin, miejsce zakończenia spływów flisackich, powrót do Ulanowa;

- ▶ 35,5 km – Nisko-Kłyżów – most kolejowy na trasie Stalowa Wola–Przeworsk, 200 m przed mostem, po prawej stronie, zjazd do wody, miejsce zakończenia spływu kajakowego.

Na szlaku wodnym z Krzeszowa do Niska nie występuje tyle atrakcji przyrodniczych, ile w górnym odcinku Sanu. Niemniej jednak, w bliskiej odległości, znajdują się rezerваты przyrody oraz ścieżki przyrodnicze, które warto zwiedzić:

- ▶ Jezioro Pniów – rezerwat wodny położony w gminie Radomyśl nad Sanem, jedno z ostatnich naturalnych miejsc występowania kotewki orzecha wodnego, rośliny wpisanej do *Polskiej Czerwonej Księgi Roślin* jako krytycznie zagrożonej;
- ▶ ścieżka edukacyjno-przyrodnicza *Ostoja Bobrowa* w Jelnej, gmina Nowa Sarzyna;
- ▶ ścieżka dydaktyczna w leśnictwie Zatyki k. Rudnika nad Sanem;
- ▶ ścieżka przyrodniczo-edukacyjna w leśnictwie Kopki k. Rudnika nad Sanem.

Informacje praktyczne – noclegi

Ulanów

Gospodarstwa Agroturystyczne Bogumiła i Jerzy Nowaccy
(sezonowo)

ul. Sandomierska 31, 37-410 Ulanów
tel. 784 012 865

Gospodarstwa Agroturystyczne „Leśniczówka – Domek
w Lesie” Joanna Hołda, Maria Teclaff

Dąbrowica 1, 37-410 Ulanów
tel. 15 876 31 31, 781 963 383
www.domekwlesie.pl

Gospodarstwa Agroturystyczne „Grenlanda” Maja Celuch

Dąbrowica 19, 37-410 Ulanów
tel. 602 770 141, 606 676 336
e-mail: noclegi@grenlanda.com
www.grenlanda.com

Dom noclegowy

ul. Sandomierska 16, 37-410 Ulanów
tel. 505 433 139

Nisko

Zajazd „Pod Jesionami”

ul. Lubelska 1c, 37-400 Nisko

tel. 15 642 61 41

e-mail: podjesionami@gmail.com

www.zajazd-podjesionami.pl

Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Tanew”

ul. Podlądzie, 37-410 Ulanów

tel. 15 876 36 29

e-mail: info@tanew.pl

www.tanew.pl

fot. Hilary Rup

Biura podróży i przedsiębiorstwa *organizujące spływy kajakowe i pontonowe rzeką San*

Turysta pragnący poznać szlak wodny Sanu ma do wyboru bogatą ofertę wypożyczalni sprzętu wodnego oraz biur podróży, organizujących spływy kajakowe i pontonowe. Z uwagi na atrakcyjność szlaku oraz ilość turystów odwiedzających region, największą liczbę firm działa na terenie Bieszczadów. Spływy kajakami lub pontonami najczęściej odbywają się na trasie z Sanoka do Tyrawy Solnej. Spływy kajakowe na trasie ze Zwierzynia do Przemysła są także w ofercie i realizowane są na indywidualne zamówienie. Z uwagi na atrakcyjność i locję rzeki, najmniej uczęszczanym kajakowo szlakiem jest nizinny odcinek Sanu. Żadne z biur podróży nie ma w ofercie organizacji spływów od Prze-

myśla do ujścia do Wisły. Z uwagi na tradycję, organizowane są tutaj spływy flisackie, zaczynające się w Ulanowie.

Analizując ofertę poszczególnych organizatorów, stwierdzono, że większość ogranicza się do realizacji samego spływu – dostarcza sprzęt na miejsce rozpoczęcia spływu i zapewnia transport z miejsca zakończenia. Dla spływów grupowych oraz szkolnych oferta poszerzona jest o poczęstunek oraz biwak z ogniskiem. Na czas spływu organizatorzy zapewniają instruktorów, przewodników oraz, w trosce o bezpieczeństwo uczestników, opiekę ratowników WOPR.

Ciekawą ofertę posiadają biura podróży: „Pawuk” oraz „Dziki Bieszczady”, które łączą turystykę wodną z poznaniem walorów przyrodniczych Bieszczadów. Szczególnie ciekawą i wartą polecenia są oferty tzw. zielonych szkół oraz wycieczek szkolnych. Szczegółowe oferty znajdują się na stronach internetowych biur (www.wycieczki-bieszczady.pl, www.dziki-bieszczady.com).

Ośrodek Wypoczynkowy „Zielona Polana”

Łączki 2, 37-750 Dubiecko

tel. 500 510 420

info@zielonapolana.com.pl

www.zielonapolana.pl

Biuro podróży „San Kajaki” Malik i Kurek

tel. 501 787 827, kontakt@san-kajaki.pl

www.san-kajaki.pl

Wypożyczalnia sprzętu wodnego Piotr Dobosiewicz

ul. Pasteura 35a, 37-700 Przemyśl

tel. 505 999 789, 512 125 969, przemysl_kajaki@op.pl

www.przemysl-kajaki.pl

Wypożyczalnia kajaków, spływy kajakowe Doliną Sanu
Michał Lorenc

tel. 503 007 362, 607 751 114, lorencogrody@onet.pl

www.kajaki-sanok.pl

Biuro podróży „ZielonyPonton.pl” Paweł Wójcik

ul. Bieszczadzka 5, 38-540 Zagórz

tel. 13 306 78 88, 697 075 795

www.zielonyponton.pl

Biuro podróży „Bieszczader”

Mokre 54, 38-542 Rzepedź
tel. 13 43 83 383, 667 707 999
biuro@bieszczader.pl
www.bieszczader.pl

Szwed Serwis Konrad Szwed

Podleszany 297, 39-300 Mielec
tel. 509 367 724, 518 182 634

Flisackie Spływy Mieczysław Łabecki

ul. Podwałę 17, 37-410 Ulanów
tel. 15 876 32 44, 607 063 578, 607 063 579
e-mail: labecki@fsulanow.pl
www.fsulanow.pl

Biuro Podróży „Dziki Bieszczady” Jakub Watachowski

Nowosiółki 30, 38-604 Hoczew
tel. 697 718 163, 697 905 704, 781 091 014
e-mail: dzikiemieszczady@gmail.com
biuro.dzikiemieszczady@gmail.com
www.dzikiemieszczady.com

Biuro Turystyki Kulturowej „Pawuk” Anna Buk

Bieszczadzka 5, 38-540 Zagórz
tel. 13 06 78 88, 721 215 453, 697 075 795
e-mail: biuro@pawuk.pl
www.wycieczki-bieszczady.pl

Spływy kajakowe Waldemar Litwin

tel. 665 745 885
e-mail: waldemarlitwin1982@interia.pl
www.kajakiemposzkle.pl

Bractwo Flisackie pw. Św. Barbary w Ulanowie

Rynek 5, 37-410 Ulanów
tel. 608 667 775, 660 002 806
e-mail: flisacy@poczta.onet.pl
www.flisacy.net

Spływy kajakowe i pontonowe „Sanlis”

Wiśniowa 6, 38-500 Sanok
e-mail: biuro@sanlis.pl
www.sanlis.pl

fot. Mateusz Sejudo

Udział osób *z niepełnosprawnością*

Udział osób z niepełnosprawnością w turystyce wodnej jest możliwy i zalecany, jednak jest zależny od stopnia niepełnosprawności, indywidualnych predyspozycji oraz umiejętności radzenia sobie samemu z możliwymi trudnościami.

Z uwagi na specyfikę uprawiania sportów wodnych, udział osób z niepełnosprawnością ruchową w tego typu aktywnościach jest w pewnym stopniu ograniczony. Wynika to z konieczności zapewnienia pełnego bezpieczeństwa uczestnikom spływu. W zależności od stopnia niepełnosprawności, możliwy jest udział takich osób w spływach pontonowych, co jest praktykowane na mniej wymagających odcinkach. Orga-

nizatorzy wymagają wcześniejszej informacji oraz obecności indywidualnego opiekuna na całej trasie spływu. Nie ma natomiast przeszkód w udziale osób poruszających się przy pomocy wózka inwalidzkiego w spływach flisackich. Organizatorzy to umożliwiają i jest to praktykowane. Po wcześniejszej informacji, odpowiednio przygotowywane są miejsca na tratwach, które pozwalają tym osobom bezpiecznie brać udział w spływie. Nie ma też żadnych przeszkód w udziale w spływach pontonowych, kajakowych oraz flisackich osób niedowidzących oraz niedosłyszących.

fot. Krzysztof Zajęcowski

Propozycja nowych *produktów turystycznych*

Wprowadzenie zaproponowanych nowych produktów turystycznych do oferty biur podróży wymaga ich akceptacji i odpowiedniej promocji. Biorąc pod uwagę walory przyrodnicze Bieszczadów oraz Pogórza Dynowskiego i Pogórza Przemyskiego, rosnącą popularność turystyki rowerowej oraz liczbę wytyczonych szlaków rowerowych, można przygotować pakiety turystyczne łączące turystykę wodną z rowerową. Wymaga to posiadania przez organizatorów odpowiedniej liczby rowerów oraz możliwości ich transportu. Szczególnie predysponowanym terenem dla realizacji takiego pakietu jest środkowy odcinek Sanu – od Sanoka do Przemyśla. Szlak wodny na tym odcinku jest łatwy, a wzdłuż rzeki przebiega szlak ro-

werowy Green Velo. Oferta łącząca aktywność wodną i rowerową może wzbudzić zainteresowanie organizatorów wycieczek szkolnych oraz turystów indywidualnych. W zależności od zapotrzebowania można zaproponować pakiet 2-, a nawet 4-dniowy.

Coraz większym zainteresowaniem cieszy się turystyka konna. Na terenie Bieszczadów działają stadniny oferujące rajdy konne. Na tym terenie istnieje też duża liczba szlaków konnych. Nawiązując współpracę ze stadniną, chętne biuro podróży może poszerzyć swoją ofertę o tego typu działalność. Rajdy konne oferuje m.in. Bieszczadzki Klub Turystyki Konnej

„Stanica” w Lesku, Ośrodek Wypoczynkowo-Rehabilitacyjny Diecezji Rzeszowskiej „Caritas Myczkowce”, Ośrodek Górskiej Turystyki Jeździeckiej „U Prezesa” w Chmielu oraz wiele innych. Ośrodek „Caritas Myczkowce” posiada także w swojej ofercie zajęcia z edukacji ekologicznej oraz przyrodniczej, z których skorzystać mogą uczestnicy zielonych szkół, wycieczki szkolne oraz turyści indywidualni.

Interesującą propozycją wzbogacenia oferty turystyki przyrodniczej są warsztaty edukacyjne prowadzone przez Stowarzyszenie „Ekoskop” z Rzeszowa. Oferta skierowana jest do uczestników wycieczek szkolnych oraz zielonych szkół i zawiera opisaną poniżej propozycję warsztatów przyrodniczych oraz ekologicznych w formie plenerowej pracowni różnorodności¹:

► *Fantastyczne mikroskopowanie czyli plenerowe ekolaboratorium* – uczestnicy zbierają materiał (woda i muł z rzeki do obserwacji mikroorganizmów – orzęski, ameby, glony, kamienie z dna i rośliny wodne do poszukiwania jamochłonów, płazińców, owadów, skorupiaków, pajęczaków itp., rośliny brzegowe), łowią zwierzęta wodne i organizmy zamieszkujące brzeg. Indywidualnie lub w zespołach dwuosobowych dokonują analizy i obserwacji z zastosowaniem różnych technik mikroskopowych oraz rozpoznawaniem or-

ganizmów w oparciu o klucze, tablice i przewodniki biologiczne.

► *Niesamowity ekosystem rzeki* – grupa poznaje ekosystem rzeki w formie gier dydaktycznych i zabaw z elementami rywalizacji sportowo ruchowej. Grupa m.in. układa sieć powiązań pokarmowych Sanu (autorska, bardzo efektowna, pionowa, przestrzenna makietka), układa megapuzzle z drapieżnikami dorzeczna Sanu, bierze udział w miniekoolimpiadzie odpadowej o zagrożeniach ekosystemu rzeki przez odpady komunalne. Ekspert demonstruje i omawia dedykowaną tematowi wystawę.

► *Jak długo w rzece żyją śmieci* – uczestnicy podzieleni na małe zespoły rywalizują w ekoolimpijskich dyscyplinach: mistrzostwa w przenoszeniu butelek PET, wyciąganie śmieci z rzeki, kto szybciej złowi i posegreguje opakowania, posprzątaj po swoim psie, łowcy baterii, kto szybciej zbuduje zakład utylizacji, zdobywając jednocześnie wiedzę na temat konsekwencji zaśmiecania rzek.

Stowarzyszenie deklaruje możliwość zorganizowania warsztatów w dowolnej lokalizacji na całej długości rzeki San oraz chęć nawiązania współpracy z każdym biurem podróży.

Ciekawą propozycją dla turystów z każdej grupy wiekowej mogą być wycieczki ornitologiczne. Na terenie województwa

¹ Poniższe propozycje i opisy zakresu warsztatów pozyskano drogą wymiany wiadomości e-mail ze Stowarzyszeniem „Ekoskop”.

podkarpackiego żyje wiele gatunków ptaków – także chronionych. Możliwość obserwacji ptaków leśnych: sowy, dzięcioła, orła, myszołowa i innych oraz żyjących nad brzegiem Sanu: czapli białej, czapli siwej, bocianów: czarnego i białego, a także rozpoznawanie ich odgłosów czy ewentualna rejestracja przy pomocy różnych nośników dźwięku na pewno będzie nie lada atrakcją dla turystów oraz wzbogaci ofertę przyrodniczą biur podróży.

fot. Paweł Szymański

fot. Marcel Szpieg

Wnioski

z inwentaryzacji Sanu

- ▶ Rzeka San, biorąc pod uwagę walory przyrodnicze Podkarpackiego, posiada wyjątkowy potencjał dla dalszego rozwoju turystyki kajakowej dedykowanej zarówno doświadczonym, jak i początkującym kajakarzom oraz rodzinom z dziećmi.
- ▶ Na całej długości rzeki brakuje dostatecznej infrastruktury ułatwiającej realizację spływów: przystanie, pomosty, zagospodarowane miejsca biwakowe wyposażone w toalety oraz kosze na śmieci.
- ▶ W związku z wysokimi, trudnodostępnymi brzegami oraz zmieniającym się poziomem wody budowane powinny być stałe pomosty o charakterze kaskadowym z podjazdami dla osób niepełnosprawnych.
- ▶ Konieczne jest ponowne oznakowanie szlaku oraz wydanie aktualnego przewodnika kajakowego zawierającego opis tras, wykaz biur turystycznych i miejsc noclegowych.
- ▶ Istnieje pilna potrzeba nawiązania ścisłej współpracy między organizatorami turystyki wodnej a Państwowym Gospodarstwem Wody Polskie (PGW WP) w zakresie umożliwienia wieloletniej dzierżawy terenów położonych nad brzegiem Sanu, gwarantującej stabilność inwestowania w infrastrukturę turystyczną oraz możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych. Dotychczasowa współpraca ze strony PGW WP jest w opinii biur turystycznych niewystarczająca.

- ▶ Koniecznym jest zwrócenie uwagi oraz uświadomienie wójtom gmin, przez które przepływa San, potencjału wynikającego z rozwoju turystyki wodnej oraz możliwości rozwoju danej gminy wynikającego z sąsiedztwa rzeki.
- ▶ Wskazane jest zachęcanie władz samorządowych do inwestowania w infrastrukturę turystyczną w zakresie turystyki wodnej oraz umożliwienie samorządom gminnym pozyskania środków na budowę oraz remont już istniejącego zaplecza (przykład ilustrujący problem: trudności społeczności ulanowskich flisaków w zainteresowaniu władarzy miejskich i pozyskaniu środków na remont gminnej przystani flisackiej, z której – ze względu na jej stan – korzystanie jest niemożliwe).
- ▶ Wskazane jest wygospodarowanie w budżecie Województwa środków finansowych przeznaczonych na rozwój turystyki wodnej i przyrodniczej w regionie. W budżetach gmin również brakuje środków przeznaczonych na ten cel.

- ▶ Dla rozwoju i promocji turystyki wodnej wskazane jest, w oparciu o ewentualne środki z Unii Europejskiej, stworzenie funduszu rozwoju gmin położonych wzdłuż Sanu.
- ▶ Wskazane jest przywrócenie i rozwijanie zawieszono programu *Błękitny San*.
- ▶ Dla dalszego rozwoju turystyki na Sanie konieczna jest zorganizowana promocja w ogólnopolskich mediach związanych z turystyką oraz rozpropagowanie produktów czy też pakietów turystycznych oferowanych przez miejscową branżę turystyczną.
- ▶ Biorąc pod uwagę walory przyrodnicze terenów, przez które przepływa San, jednocześnie bogactwo kulturowe, mnogość zabytków oraz potencjał mieszkańców, turystyka wodna w regionie, po zrealizowaniu powyższych zaleceń, może stać się turystycznym wyróżnikiem Podkarpackiego.

Wnioski ze spotkania konsultacyjnego

Spotkanie konsultacyjne zostało zorganizowane przez Podkarpacką Regionalną Organizację Turystyczną. W spotkaniu uczestniczyli: organizatorzy turystyki wodnej na rzece San i Strwiąż, przedstawiciele lokalnych samorządów gminnych, przez które przepływają rzeki San i Strwiąż, a także eksperci opracowujący

strategie dla rzeki San oraz dla rzeki Strwiąż i przedstawiciele Przedsiębiorstwa Wody Polskie, które odpowiada za infrastrukturę hydrotechniczną oraz udziela zezwoleń na budowę infrastruktury turystycznej, udziela zgody na użyczenie i dzierżawę terenów znajdujących się wzdłuż brzegów rzeki.

Spotkanie konsultacyjne miało na celu zapoznanie się z uwagami do treści merytorycznych zawartych w przestanej wcześniejszej wersji strategii i ewentualne uzupełnienie jej o treści zaproponowane i przekazane przez organizatorów turystyki oraz przedstawicieli gmin. W trakcie spotkania wymieniano się doświadczeniami z zakresu organizacji turystyki wodnej, wskazywano na konkretne utrudnienia i problemy w jej organizacji. Spotkanie było także okazją do uzyskania odpowiedzi od przedstawicieli Przedsiębiorstwa Wody Polskie w zakresie warunków dzierżawy lub użyczenia terenów niezbędnych do organizacji turystyki wodnej na rzece San. Uczestnicy spotkania przedstawili propozycję działań, mających na celu rozwój turystyki wodnej na rzece San oraz działań w zakresie jej promocji.

Poruszane w czasie spotkania zagadnienia w zakresie rzeki San dotyczyły:

1. uzupełnienia treści dokumentu strategicznego o istniejące obiekty turystyczne, bazę noclegową oraz atrakcje turystyczne znajdujące się w miejscowościach leżących wzdłuż Sanu,
2. propozycji rozbudowy lub poprawy istniejącej infrastruktury turystycznej oraz wskazania miejsc, gdzie taką infrastrukturę trzeba zbudować od nowa,
3. współpracy z Przedsiębiorstwem Wody Polskie w zakresie najmu i dzierżawy brzegów Sanu oraz procedur uzyskania zgody na budowę pomostów i przystani kajakowych,

4. propozycji nawiązania współpracy samorządów oraz przedsiębiorców w zakresie rozwoju i promocji turystyki na terenie danej gminy,

5. stworzenia przez Podkarpacką Regionalną Organizację Turystyczną oraz gminy położone nad Sanem wspólnego projektu dotyczącego rozwoju oraz promocji turystyki wodnej i przyrodniczej na rzece San, a także zagadnienie turystyki wędkarskiej i tradycji flisackich.

fol. Dariusz Golis

Ad. 1 Obecni na spotkaniu przedstawiciele branży turystycznej oraz gmin, po zapoznaniu się z raportem oraz prezentacją, zaproponowali niżej wskazane uzupełnienia.

Baza noclegowa, organizatorzy turystyki wodnej

Pole namiotowe Ośrodek Turystyczny „Błękitny San”

ul. Plażowa 9, 36-065 Dynów

kontakt: Miejski Ośrodek Kultury w Dynowie

ul. ks. J. Ożoga 10, 36-065 Dynów

tel.: 16 652 18 06, 724 999 888

www.mok.dynow.pl

Organizatorzy turystyki wodnej

Zdzisław Pańczocho

ul. Ks. J. Ożoga 1, 36-065 Dynów

tel.: 502 242 135

Stowarzyszenie Turystyczno- Sportowe „Róża Wiatrów”

Przemyśl, Puszkina 8/1, 37-700 Przemyśl

tel.: 530 101 131

e-mail: roza.przemysl@o2.pl

www.roza-przemysl.pl

Warto tu zaznaczyć uwagę Dyrektora Bieszczadzkiego Parku Narodowego, który przypomniał, że do momentu wybudowania przystani kajakowej w Tarnawie Niższej spływy kajakowe nie mogą się odbywać.

Ad.2 Zwrócono uwagę na brak podstawowej infrastruktury turystycznej na całej długości Sanu i na konieczność budowy pomostów, wiat turystycznych oraz toalet w następujących miejscowościach:

- ▶ Sanok – poniżej mostu prowadzącego do Muzeum Budownictwa Ludowego,
- ▶ Zagórz – stopeń wodny,
- ▶ Dobra – obok mostu drogowego (ewentualność),
- ▶ Ulucz – przy kładce dla pieszych,
- ▶ Wara – przy kładce dla pieszych,
- ▶ Krzemienna – przy przeprawie promowej,
- ▶ Dynów – przy ośrodku „Błękitny San”,
- ▶ Rudnik-Bieliny – przy dawnej przeprawie promowej,
- ▶ Nisko – przy moście kolejowym.

Szczególnie istotne jest otworzenie dla kajaków przepławki w Ostrowie k. Przemyśla, co pozwoli bez przeszkód kontynuować spływy do atrakcyjnego turystycznie Przemyśla oraz ułatwi zakończenie oraz rozpoczęcie spływów w tym mieście.

Konieczne jest, dla bezpieczeństwa oraz komfortu kajakarzy, oznakowanie szlaku na całej długości: oznaczenia odległości, niebezpiecznych miejsc, umieszczenie tablic informujących o znajdujących się na trasie zabytkach, atrakcjach przyrodniczych.

Niezbędnym w trakcie planowania ww. inwestycji będzie wdrożenie rozwiązań proekologicznych, uwzględniających zasady zrównoważonego rozwoju.

Ad. 3 W trakcie spotkania omawiane były doświadczenia ze współpracy z Przedsiębiorstwem Wody Polskie w zakresie użytkowania i dzierżawy terenów wzdłuż brzegów Sanu oraz trudności w uzyskaniu zgody na budowę pomostów czy innej infrastruktury turystycznej.

Podjęmowane tematy oraz wnioski z dyskusji

- ▶ w toku dyskusji Wnioskowano (przedsiębiorcy) do władz Przedsiębiorstwa Wody Polskie o przychylność dla prowadzonej przez przedsiębiorców działalności gospodarczej, ułatwienia i pomoc w organizacji turystyki wodnej oraz lepszą współpracę przy realizacji przez nich inwestycji w wodną infrastrukturę turystyczną – dotychczasowe doświadczenia nie są dobre (wskazano m.in. zbyt długi czas procedowania o zgodę);
- ▶ wskazano, że dla łatwiejszego uzyskania zgody na dzierżawę

lub użytkowanie brzegów rzeki właściwym jest, aby ewentualna inwestycja była zgodna z planem zagospodarowania przestrzennego danej gminy;

- ▶ informowano, że uzyskanie zgody na dzierżawę, użyczenie oraz budowę infrastruktury jest zależne od wielkości inwestycji (informacje szczegółowe można uzyskać w Zarządach Zlewni właściwych dla danego terenu oraz w Zarządzie Gospodarki Wodnej w Rzeszowie);
- ▶ wskazano, aby przedstawiciele branży turystycznej nawiązywali współpracę z właściwymi gminami przy planowaniu swoich inwestycji oraz wnioskowali o umieszczenie ich w planach zagospodarowania przestrzennego;
- ▶ postulowano (inwestorzy), aby czas rozpatrywania wniosków składanych do Przedsiębiorstwa Wody Polskie był zgodny z Kodeksem Postępowania Administracyjnego (wskazywano, że dotychczasowe wnioski były rozpatrywane nawet 2 lata).

Ad. 4 W toku dyskusji poruszono konieczność współpracy władz gmin oraz przedsiębiorców w zakresie organizacji turystyki wzdłuż rzeki San.

Oczekiwania i wnioski przedsiębiorców

- ▶ realizacja przez gminy inwestycji w infrastrukturę turystyczną, które ułatwią prowadzenie działalności gospodarczej;

- ▶ promocja na stronach internetowych gmin: umieszczenie informacji o prowadzonej przez przedsiębiorców działalności oraz uzupełnienie informacji o atrakcjach znajdujących się na terenie gmin, co pozwoli zwiększyć ruch turystyczny;
- ▶ obserwuje się coraz większe zainteresowanie turystów łączeniem turystyki kajakowej z rowerową – przedsiębiorcy wnioskowali o wytyczenie i zorganizowanie pod względem infrastruktury tras rowerowych wzdłuż Sanu, będących uzupełnieniem istniejącego szlaku Green Velo; proponowano oznakowanie tras, budowę miejsc odpoczynku, opracowanie i wydanie przewodnika rowerowo-kajakowego;
- ▶ władze samorządów, leżących wzdłuż szlaku wodnego, powinny uwzględnić w swoich planach zagospodarowania przestrzennego terenów wzdłuż rzeki San inwestycje w infrastrukturę w odpowiedzi na co raz większe zainteresowanie turystyką wodną, przyrodniczą oraz turystyką wędkarską na rzece.

Ad.5 Przedsiębiorcy oraz przedstawiciele samorządów zwracali uwagę na brak dostatecznych środków finansowych na konieczne inwestycje w infrastrukturę turystyczną wzdłuż rzeki San. Zaproponowano stworzenie kompleksowego projektu obejmującego cały San, dzięki któremu powstanie szereg inwestycji w infrastrukturę turystyczną. Zaproponowano, iż instytucją prowadzącą powinna zostać Podkarpacka Regionalna Organizacja Turystyczna, a partnerami samorządy, przez które płynie rzeka San. Środki finansowe mogą pochodzić z Funduszy Unii Eu-

ropejskiej oraz wkładów własnych poszczególnych jednostek. Zwracano uwagę na duży potencjał turystyczny Podkarpackiego oraz konieczność promocji regionu w Polsce i Europie.

Podjęto także temat promocji nowej gałęzi turystyki – turystyki wędkarskiej. Rzeka San słynie, nie tylko w Polsce, ale także w Europie, z wyjątkowych łowisk. W dolinie Sanu można także zaobserwować wiele gatunków chronionych, które są one ewenementem na skalę światową. Żyją tu (górnny odcinek Sanu) pstrągi, lipienie czy trocie wędrówne. W wodach Sanu można zaobserwować także tarło monumentalnych ryb łososiowatych (głowacic), a sam San stanowi korytarz migracyjny dla świnek, które odbywają widowiskowe tarło na odcinku łączącym San i Ostawę. Szczególnym łowiskiem jest obszar między Zwierzyniem a ujściem Hoczewki, gdzie odbywały się w lipcu 2010 roku. Miśrztostwa Świata w Wędkarstwie Muchowym, oraz okolice Leska przed mostem drogowym czy łowisko w miejscowości Słonne.

Odcinek Sanu w okolicy Przemyśla oraz w dół do ujścia jest również bogaty w rybostan. Można złowić tu brzanę, amura, klenia, szczupaka, sumę, sandacza oraz okonia. Z ryb spokojnego żeru występuje: karp, leszcz, płoć, lin, karaś i certa.

Na szczególną uwagę zasługują unikatowe tradycje flisackie. Bractwo Flisackie z Ulanowa czyni starania o wpisanie tradycyjnego flisu na listę światowego dziedzictwa UNESCO i prawdo-

podobnie stanie się to w 2021 roku. Na promocje zasługuje także jedyna w Polsce impreza flisacka – Flis Szlakiem Błękitnego Sanu na trasie Jarostaw –Ulanów, odbywająca się w pierwszym tygodniu lipca każdego roku.

W spotkaniu udział wzięli reprezentanci poniżej wymienionych samorządów, obiektów oraz firm:

Urząd Miasta Stalowa Wola, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, RSF Sp. z o.o. „Dwór Kombornia****”, Urząd Miasta Rzeszowa, Biuro Podróży „PAWUK”, Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach, Urząd Miasta Jarostawia, Miejski Ośrodek Kultury w Rudniku nad Sanem, Lokalna Organizacja Turystyczna Bieszczady, Urząd Gminy Dubiecko, Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale, Urząd Miejski w Przemyślu, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, Departament Promocji, Turystyki i Współpracy Gospodarczej, Sanatorium Piast Iwonicz Zdrój, Podkarpacki Fundusz Rozwoju sp. z o.o., Biuro podróży „San Kajaki” Malik i Kurek, Bractwo Flisackie Ziemi Ulanowskiej, Centrum Informacji Turystycznej w Tarnobrzegu, Starostwo Powiatowe w Lesku, Starostwo Powiatowe w Leżajsku, Starostwo Powiatowe w Nisku, Urząd Gminy i Miasta Rudnik nad Sanem, Starostwo Powiatowe w Leżajsku, Urząd Miejski w Dynowie, Starostwo Powiatowe w Sanoku, Starostwo Powiatowe w Przeworsku, Zamek Lesko, Gmina i Miasto Ulanów, OW „Diabla Góra – Bieszczady”, Urząd Gminy w Dydni, Starostwo Powiatowe w Lubaczowie, Gmina

Lesko, Zespół Zamkowo-Parkowy w Krasiczynie, Gmina Zagórz, Informacja Centrum Kultury i Promocji w Jarostawiu, Lokalna Organizacja Turystyczna Beskid Niski, Ośrodek Informacji i Edukacji Turystycznej –Bieszczadzki Park Narodowy, Turkula Karolina Kiwior, Urząd Gminy Krzeszów, Wypożyczalnia i spływy kajakowe Doliną Sanu – Kajaki-sanok.pl – M. Lorenc, Centrum Informacji Turystycznej i Kulturalnej w Leżajsku, Stowarzyszenie Przewodników Turystycznych Karpaty, Bieszczadzka Szkoła Rzemiosła, Restauracja „U Schabińskiej”, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.

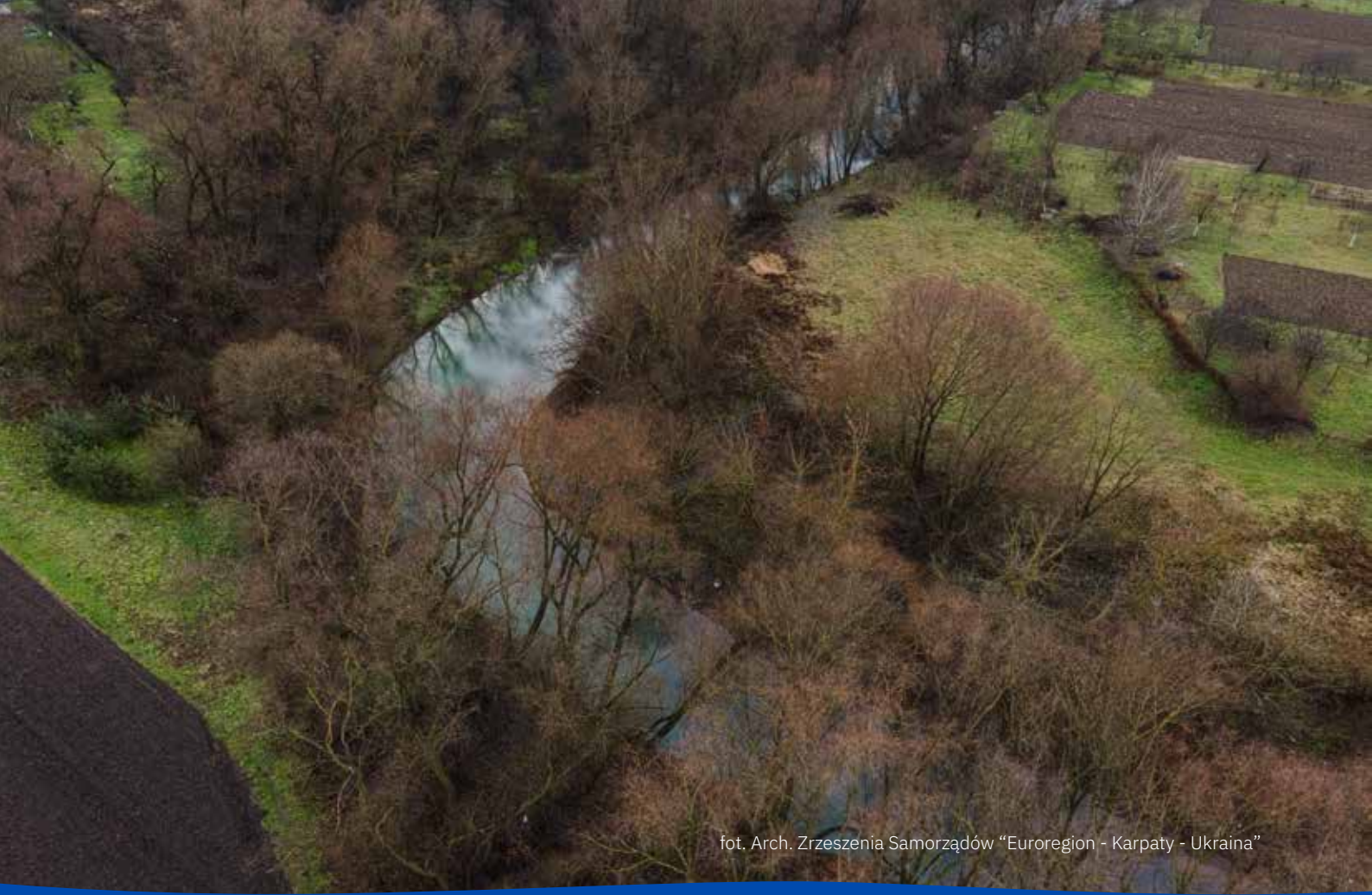

fot. Arch. Zrzeszenia Samorządów "Euroregion - Karpaty - Ukraina"

Strwiąż. Odgłosy natury

Audytorystyczny

opracowanie:
Nataliia Savka
Taras Biloszycki
Sofia Stupko

fot. Arch. Zrzeszenia Samorządów "Euroregion - Karpaty - Ukraina"

Ogólna charakterystyka

rzeki Strwiąż

Strywihor lub Strwiąż – rzeka w Górach Sanocko-Turczańskich (Polska) i na Przykarpaciu (Ukraina), w granicach rejonów starsamborskiego i samborskiego obwodu lwowskiego. Rzeka jest lewobrzeżnym dopływem Dniestru (zlewisko Morza Czarnego).

Długość rzeki wynosi 94 km (w tym na terenie Ukrainy – 77 km), a powierzchnia zlewni liczy 926 km². Koryto rzeki Strwiąż ma przeważnie szerokość 10–20 m. Nachylenie koryta wynosi 4,4 m/km. Dolina rzeki przeważnie skrzynkowa, o głębokości 3–40 m. Szerokość terasy zalewowej 1,5–2 km. Dolny bieg rzeki jest obwałowany.

Strwiąż bierze swój początek na wysokości około 500 m, w Beskidach Lesistych na terenie Polski, w okolicach Ustrzyk Dolnych.

Płyynie na północny wschód i częściowo na wschód, w okolicach Sambora wypływa na teren Kotliny Naddniestrzańskiej, w okolicy wsi Zagórze przyjmuje swój największy dopływ Błozewkę (dopływ lewy o długości 44 km), skręca na południowy wschód i w okolicy wsi Dotobów uchodzi do Dniestru.

Największe dopływy: lewobrzeżne: Łodynka, Struga, Błozewka; prawobrzeżne: Jasińka, Stebnik, Rudawka, Suszyca, Jasienica, Jaruga, Młynówka, Dubrówka.

Nad rzeką położone są miasta: Ustrzyki Dolne (PL) oraz Chyrów (UA).

fot. Arch. Zrzeszenia Samorządów "Euroregion - Karpaty - Ukraina"

Inwentaryzacja *terenowa rzeki Strwiąż*

Wycieczki po Strwiążu są możliwe wyłącznie na odcinku poniżej Biskowic. Jednak nawet tutaj sploty wiążą się ze znacznymi trudnościami. Strwiąż jest rzeką wijącą się i małowodną, przy czym poziom wody często zależy od poboru wody do nawodnień. Brzegi są wysokie, w niektórych miejscach sięgają 4 m wysokości, kąt nachylenia wynosi do 80 stopni, są porośnięte jeżyną, pokrzywą oraz niekiedy barszczem. Zejście do rzeki w takich miejscach jest trudne, niekiedy niemożliwe. Wzdłuż brzegów jest dużo drzew, których gałęzie tworzą swoiste zapory na całej szerokości rzeki, zwane grzebykami. Pokonanie takich przeszkód wymaga posiadania odpowiednich umiejętności technicznych i stwarza obiektywne niebezpieczeństwo dla uczestników wyprawy. Szczególną przeszkodą dla żeglugi sta-

nowią tamy bobrowe – długość największej z zarejestrowanych wynosi 20 m. Łącznie na odcinku Biskowice–Dołobów zarejestrowano ponad 30 zapór i tam, których pokonanie wodą jest niemożliwe.

Oprócz barier naturalnych występują liczne przeszkody stworzone przez człowieka, mianowicie kładki zbudowane przez miejscowych mieszkańców. Z reguły są to duże ścięte drzewa wiszące ok. 1 m nad wodą.

Na trasie zarejestrowano 3 samowolne przeprawy promowe – liny rozciągnięte nad powierzchnią wody również stanowią przeszkodę.

Rzeka jest dość płytka. Mielizn nie jest dużo i są otoczone głęboką wodą. Należy zaznaczyć, że tych spostrzeżeń dokonano w wyjątkowo obfitującym w deszczę czerwcu, natomiast w okresie posuchy (lipiec i czerwiec) spływ Strwiążem jest niemożliwy.

Szczególny dyskomfort estetyczny podczas wyprawy wywołują wysypiska śmieci w pobliżu tam oraz ścieki odprowadzane przez gospodarstwa farmerskie bezpośrednio do rzeki. Ścieki w prawym dopływie rzeki Młynnej charakteryzują się mocnym zapachem o nieorganicznym pochodzeniu, rozprzestrzeniającym się na długość około 200 m od punktu zbiegu rzek. Według orientacyjnych obliczeń do Strwiążu codziennie trafia 4500–4750 m³ niewystarczająco oczyszczonych ścieków, najwięcej zanieczyszczeń generują przedsiębiorstwa komunalne i rolne, zakład produkcji spirytusu w Wojutyczach oraz gospodarstwa domowe.

Faktycznie całą trasę należy planować od mostu do mostu, bo są to jedyne zejścia do wody. Niektóre mosty nad korytem rzeki sąsiadują z wysypiskami odpadów budowlanych, co też budzi pewne zastrzeżenia.

Najbardziej wygodne dla wycieczki wodnej odcinki to: Biskowice–Babina, Babina–Czernichów, Łuki–Dołobów. Najbardziej jej trudny do pokonania był odcinek Czernichów–Łuki.

W celu zrozumienia technicznej złożoności trasy przedstawiam opis wyprawy odcinkiem Biskowice – Dołobów:

- ▶ Biskowice – Zarzeczce – 2 km, czas trwania: 1 godzina 40 min;
- ▶ Biskowice – most – 4 km, czas trwania: 2 godziny 30 min;
- ▶ Biskowice – Babina – 10 km, 5 przenosek, 1 przeciąganie łądem;
- ▶ Babina – Czernichów – 10 km, 7 przenosek, 1 przeciąganie łądem;
- ▶ Czernichów – Łuki – 4 km, czas trwania: 3 godziny 30 min, 11 przenosek, przy czym pokonanie tego odcinka trasą saamochodową zajmuje 6 minut;
- ▶ Łuki – ujścia rzek – 6 km, czas trwania: 2 godziny, 1 przenoska, 1 przeciąganie łądem; Zapora Dołobowska – 7,5 km.

Trasa kończy się przy Zaporze Dołobowskiej na Dniestrze. Zapora jest budowlą betonową nie przewidującą ruchu dmuchanych wodnych środków transportu ze względu na wystające pręty zbrojeniowe.

W związku z powyższym rzeki nie można zaliczyć do tras rekreacyjnych dla turystów początkujących. Spływy pontonami i kataranami wieloosobowymi są niemożliwe ze względu na ich wagę i wymiary. Zaleca się korzystanie z kataranów dwuosobowych i kajaków, szczególnie desek SUP.

Do zalet trasy należy bogata fauna. Strwiąż należy do najbogatszych w ryby rzek obwodu lwowskiego. Z gatunków rzadkich należy wymienić brzanę karpacką wpisaną do Czerwonej Księgi Ukrainy, ponadto można tutaj spotkać rybołowa, gołębia górskiego oraz wydrę. Na niektórych odcinkach rzeki obserwuje się nieskazitelną przyrodę oraz działalność bobrów. Na całej trasie jest możliwy transport samochodowy. Większość wielogodzinnych odcinków wodnych samochod towarzyszący pokonuje w ciągu kilku minut.

Na trasie jest bardzo mało obiektów krajoznawczych i zabytkowych. Można do nich zaliczyć świątynie: cerkiew Narodzenia Najświętszej Bogurodzicy w Chyrowie z 1846 r., cerkiew Świętego Onufrego w Biskowicach (obecna budowla została zbudowana w 2009 r. na miejscu zniszczonej w 2008 r. cerkwi drewnianej z początku XVIII w., wzniesionej na fundamentach świątyni z XVI w.), kościół Jana Chrzciciela w Biskowicach (1907 r.), cerkiew Jana Ewangelisty w Babinie (1902 r.), cerkiew Przemienienia Pańskiego w Zagórzcu (1931 r.) oraz niektóre cmentarze.

Obiekty krajoznawcze na trasach wycieczek wodnych powinny się znajdować nie dalej niż 1 km od wody, w przeciwnym razie czas spędzony na lądzie będzie nieporównywalnie dłuższy od czasu na wodzie. Niestety takich obiektów w pobliżu rzeki nie

ma. Co prawda gdzieś w przybrzeżnych wioskach zachowały się stare chaty w bardzo dobrym stanie, lecz ich zbadanie i katalogizacja wymagają osobnej pracy badawczej.

W celu umożliwienia turystyki należy wykonać szereg działań inwestycyjnych. Niedopuszczalne jest rozbieranie tam. Konieczna jest organizacja zejść i dróg do przeciągania łodzi lądem, a to wiąże się z robotami ziemnymi i odpowiednimi ograniczeniami środowiskowymi. W miejscach samowolnych kładek należałoby zbudować mosty wiszące. Dla zbierania odpadów na rzece należy zainstalować łapacze śmieci.

Na trasie brak przystani, kempingów i hosteli. Konieczne jest uporządkowanie przynajmniej pól biwakowych obok mostów. Faktycznie każdy most ma naturalny obszar nadający się do organizacji takich miejsc wypoczynkowych, należy je tylko odpowiednio uporządkować.

Najbliższe organizacje, które mogą świadczyć usługi wynajmu sprzętu i organizacji spływów na przedmiotowej trasie to oddziały Narodowej Organizacji Skautowej Ukrainy „Płast” we Lwowie i Mikołajowie oraz organizacja pozarządowa „Maniwc - Klub Sportowo-Turystyczny” w Brzezynie rejonu mikołajowskiego.

fot. Arch. Zrzeszenia Samorządów "Euroregion - Karpaty - Ukraina"

Propozycja nowych *produktów turystycznych*

W ramach opracowania produktów turystycznych możliwa jest organizacja:

- ▶ jednodniowych wycieczek wodnych na trasie Babina–Czernichów,
- ▶ kombinowanych wycieczek rowerowo-wodnych na trasie Łopusznica–Biskowice (odcinek rowerowy) oraz Biskowice–Babina (odcinek wodny),
- ▶ wycieczki wodnej po rzekach Strwiąż i Dniestr (Łuki–Czajkowice).

Biorąc pod uwagę obecny stan infrastruktury, organizacja podróży dla osób niepełnosprawnych na wymienionych wyżej odcinkach na dzień dzisiejszy jest niemożliwa.

Oznakowanie szlaków turystycznych bez ich technicznego przygotowania do spływów jest przedwczesne i może być roz-

patrywane wyłącznie jako jeden z elementów całego zestawu działań.

Odcinek Biskowice–Babina (16 km długości)

Na tym odcinku Strwiąż jest wąski i kręty, o wysokich brzegach (w niektórych miejscach do 4 m wysokości, kąt nachylenia do 80 stopni), porośniętych jeżyną, pokrzywą oraz niekiedy barszczem. Często trafiają się tutaj drzewa, których gałęzie tworzą swoiste zapory, zwane grzebykami (mogą stanowić utrudnienie, a nawet niebezpieczeństwo dla uczestników). Ponadto przeszkodami są też tamy budowane przez bobry (o długości do 20 m) oraz niskie pomosty i kładki. Do niewątpliwych zalet trasy należą: bogaty świat ptaków, nieskazitelna przyroda na poszczególnych odcinkach oraz możliwość zobaczenia tam bobrowych.

fot. Arch. Zrzeszenia Samorządów "Euroregion - Karpaty - Ukraina"

Wnioski

z inwentaryzacji rzeki Strwiąż

W obecnym stanie rzeki Strwiąż nie można uznać za rzekę dla rekreacyjnej turystyki wodnej (trudne zejścia do wody, duża ilość tam, nagromadzenia gałęzi, zwisające drzewa, niskie kładki i mostki utrudniające pokonanie trasy, stanowiące niebezpieczeństwo dla nieprzygotowanych turystów).

Organizacja tras wodnych na Strwiążu oraz ich utrzymanie w należytym stanie będzie wymagać dużych nakładów finansowych, ludzkich i czasowych. Ponadto w regionie są rzeki bardziej popularne wśród turystów (Dniestr, Stryj, Opór).

Duża ilość śmieci świadczy o konieczności przeprowadzenia kampanii sprzątnięcia akwenu i działań edukacyjnych wśród lo-

kalnych mieszkańców (wzorem są podobne kampanie regularnie organizowane u źródeł rzeki na terenie Polski).

Potencjałem rzeki jest jej bogata fauna. Można tutaj rozwijać turystykę przyrodniczą (na przykład obserwowanie ptaków, ang. birdwatching). Jednak ten rodzaj turystyki przewiduje działalność wykwalifikowanych przewodników-ornitologów i jest dość niszowy.

Wzrost popularności rzeki potencjalnie będzie miał dwojaki wpływ na jej stan ekologiczny. Zwiększenie liczby zwiedzających może spowodować zwiększenie zanieczyszczenia hałasem (co może negatywnie oddziaływać na świat zwierzęcy i układ

ekologiczny rzeki), z drugiej strony przedsiębiorstwa usługowe (organizatorzy spływów, wypożyczalnie, domy noclegowe, placówki gastronomiczne) będą dążyć do utrzymania czystości i atrakcyjności rzeki i organizować sprzątanie akwenu na trasie oraz dbać o podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców okolicznych miejscowości.

Zapewnienie turystom dostępu do rzeki wymaga wybudowania wygodnych zejść (pomostów pływających, slipów do wodowania łodzi, zejść stopniowych). Jednak w czasie ich projektowania należy uwzględnić poziom wody w rzece, środki ochrony przeciwpowodziowej oraz inne aspekty oddziaływania na środowisko naturalne.

fot. Zrzeszenie Samorządów “Euroregion – Karpaty – Ukraina”

Podsumowanie

Działania ekspertów, tj. prace inwentaryzacyjne na rzekach San i Strwiąż, w ramach projektu Odgłosy natury. SlowRivers – praktyczny pakiet dla turysty realizowane wspólnie przez stronę polską oraz ukraińską, miały na celu dokonanie diagnozy możliwości organizacji oraz perspektyw rozwoju turystyki wodnej na wyżej wspomnianych rzekach. Dokonano inwentaryzacji – po stronie polskiej – Sanu, po stronie ukraińskiej – Strwiążu – z uwzględnieniem: znajdujących się na rzekach oznakowań, istniejących budowli hydrotechnicznych oraz infrastruktury turystycznej. Eksperci, przepływając rzeki, dokonali przeglądu aktualnego przebiegu oraz stanu Sanu i Strwiąża, warunków naturalnych oraz istniejących ewentualnych przeszkód (zatory, zwalone drzewa itp.).

Po dokonanych audycie i porównaniu sporządzonych raportów, stwierdzono, że na Sanie z powodzeniem organizowana jest turystyka wodna, a jednocześnie ta rzeka posiada duży potencjał rozwojowy. Wynika to z samego charakteru Sanu, warunków naturalnych, walorów krajobrazowych i przyrodniczych. We wcześniejszych latach San objęty był także projektem *Błękitny San*, dzięki któremu oznakowano szlak wodny, wydano przewodnik turystyczny, a w niektórych miejscach zbudowano podstawową infrastrukturę turystyczną.

W związku z ogólną tendencją co raz większego zainteresowania turystów aktywnym wypoczynkiem (potwierdzaną również regionalnymi badaniami ruchu turystycznego), wskazane jest obję-

cie Sanu projektem, który pozwoliłby na dokładne oznakowanie szlaku wodnego oraz wybudowanie niezbędnej infrastruktury turystycznej z uwzględnieniem możliwości skorzystania z niej przez osoby niepełnosprawne. Pozwoli to zwiększyć atrakcyjność rzeki oraz wpłynie na lepszą promocję województwa podkarpackiego jako miejsca dla zdrowego i aktywnego wypoczynku.

Zostały wytypowane trzy odcinki Sanu najbardziej atrakcyjne dla uprawiania rodzinnej turystyki wodnej. Są nimi: Sanok–Tyrawa Solna, Dynów–Krasieczyn oraz Krzeszów–Nisko. Po zbudowaniu odpowiedniej infrastruktury turystycznej oraz dokładnym oznakowaniu i promocji, szlaki te mają szansę być jednym z najlepszych produktów turystycznych Podkarpackiego w zakresie turystyki aktywnej.

Rzeka Strwiąż, ze względu na swój charakter oraz warunki przyrodnicze, na dzień dzisiejszy nie jest polecana do uprawiania turystyki wodnej. Wysokie brzegi oraz duża ilość przeszkód w korycie rzeki uniemożliwiają uprawianie masowej turystyki. Z uwagi na brak możliwości realizacji spływów kajakowych na terenach przez które przepływa Strwiąż, nie działają tam biura turystyczne organizujące spływy kajakowe. Po przepłynięciu całej rzeki Strwiąż wytypowano odcinki, które w przyszłości, po wykonaniu niezbędnych inwestycji, w tym oczyszczeniu koryta rzeki, będą

mogły być wykorzystywane turystycznie. Odcinkami tymi są: Biskowice–Babina, Babina–Czernichów oraz Łuki–Czajkowie (Strwiąż oraz Dniestr).

Potencjałem obu rzek jest przyroda, a szczególnie obecność wielu gatunków ptaków. Stwarza to możliwość rozwoju nowej gałęzi turystyki przyrodniczej – *birdwatching* (obserwowanie życia ptaków pod opieką wykwalifikowanego przewodnika-ornitologa).

Dla rozwoju i popularyzacji turystyki wodnej na obu szlakach wodnych oraz zacieśniania współpracy wskazanym jest stworzenie wspólnego projektu, który zabezpieczałby również środki finansowe na budowę niezbędnej infrastruktury, tj. obiektów turystycznych, przystani i pól biwakowych na rzekach: Strwiąż oraz San. Istotnym dla realizacji takiego projektu będzie zaangażowanie wszystkich samorządów, przez które przepływają obie rzeki, a także przedsiębiorstw i zakładów, których działalność związana jest gospodarką wodną oraz turystyką bądź może mieć na nią wpływ: elektrownie, zakłady przemysłowe, gospodarstwa rolne itp.

*Sławomir Gołąb
Maciej Nabożny
Sofia Stupko
Taras Biloszycki*

Zadanie zrealizowane na zlecenie Podkarpackiej Regionalnej Organizacji Turystycznej w ramach projektu „Odgłosy natury. SlowRivers – praktyczny pakiet dla turysty” dofinansowanego ze środków Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

Niniejsza publikacja powstała przy pomocy finansowej Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

Odpowiedzialność za jej zawartość leży wyłącznie po stronie Podkarpackiej Regionalnej Organizacji Turystycznej i nie może być w żadnym przypadku traktowana jako odzwierciedlenie stanowiska Unii Europejskiej IZ lub Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

